

Београд

1918.

Ослобођење Београда
у Првом светском рату

Историјски архив Београда

Издавач

Историјски архив Београда
Палмира Тољатија 1
Београд
www.arhiv-beograda.org

За издавача

Мр Драган Гачић

Главни и одговорни уредник

Мр Драган Гачић

Аутор изложбе и каталога

Слободан Мандић

Рецензент

Проф. др Милан Ристовић

Лектура и коректура

Мр Наташа Николић

Ликовно-графичко решење паноа

Зорица Нетај

Ликовно-графичко решење каталога

Владимир Мијатовић

Сарадници

Ирена Колај Ристановић

Снежана Лазић

Драгана Митрашиновић

Марко Перић

Исидора Стојановић

Техничка подршка

Виолета Јовановић

Бојан Коцев

Тираж

500

Штампа

Pressia

*Изложба и каталоги реализовани су уз подршку
Секретаријата за културу Града Београда*

БЕОГРАД 1918.

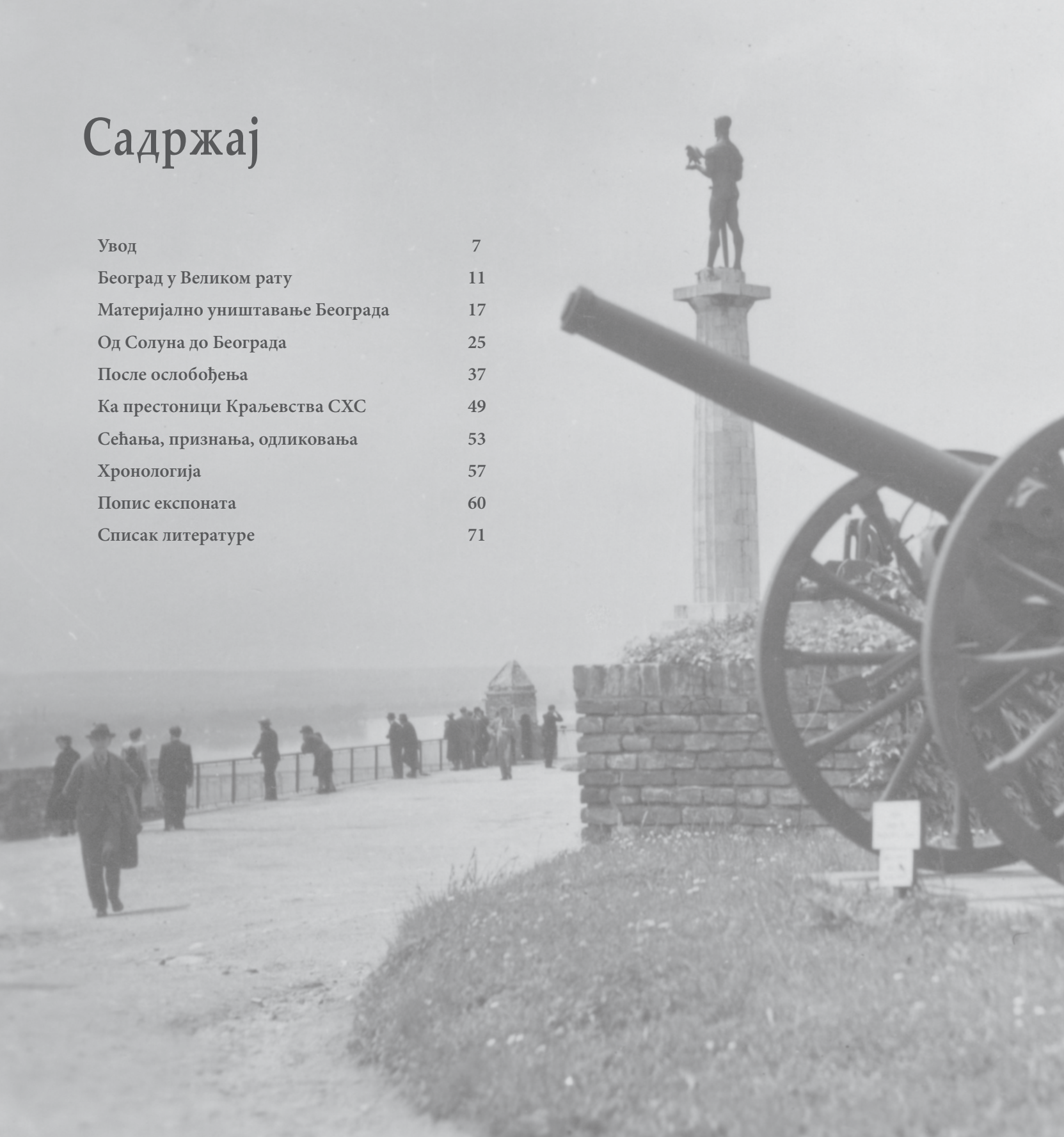
Ослобођење Београда у Првом светском рату

каталог изложбе

Историјски архив Београда 2018.

Садржај

Увод	7
Београд у Великом рату	11
Материјално уништавање Београда	17
Од Солуна до Београда	25
После ослобођења	37
Ка престоници Краљевства СХС	49
Сећања, признања, одликовања	53
Хронологија	57
Попис експоната	60
Списак литературе	71

Београд 1918.

Ослобођење Београда у Првом светском рату

Непосредно након што је 28. јула 1914. Аустроугарска телеграмом објавила рат Србији, Београд је бомбардован. Тиме се престони град Краљевине Србије одмах нашао на првој линији фронта, и то као први европски град бомбардован у Првом светском рату. Током лета и јесени у бомбардовању су разорени многи објекти. Аустроугарске трупе ушле су у град 2. децембра и већ наредног дана одржана је тријумфална војна парада. Прва окупација Београда, међутим, трајала је свега 13 дана. Захваљујући победи у Колубарској бици, српска војска успела је да до 16. децембра ослободи своју територију, а краљ Петар I Карађорђевић ушао је у ослобођени Београд.

Најинтензивније борбе око престонице у Првом светском рату вођене су октобра 1915. године. Београд је тада претрпео велика материјална разарања. Немачко-аустроугарски напад почео је 6. октобра и само тог дана на град је испалено око 30.000 граната. У ратним дејствима од граната или пожара страдали су готово сви делови града, од Карабурме до Чукарице. Велика оштећења претрпео је и Калемегдан, када су руинирани Војни музеј и црква Ружица. После вишедневних борби око Аде Циганлије немачке трупе заузеле су град. Уследила је друга, овог пута трогодишња окупација.

Како за време бомбардовања, тако и за време борби око града, цивилно становништво страдало је под рушевинама бомбардованих кућа или у покушају да напусти град. Број становника Београда је преполовљен, са предратних око 90.000 (1910. г.) опао је на свега 47.908 (1916. г.). Непосредно после освајања, октобра 1915. године, тај број је био и знатно мањи. У једном архивском документу, поводом разматрања питања о набавци брашна на седници Суда београдске општине од 24. октобра (6. новембра) 1915. године, изречена је процена да у Београду има око 20.000 становника. Живот под окупацијом био је веома тежак, јер је највећи део популације лишен било каквих средстава за живот.

Током окупације, противно међународном праву и обичајима ратовања, вршена је заплена јавне и приватне имовине. Подаци о почињеним пљачкама за време прве окупације Београда, у децембру 1914, значајно су прецизнији, јер их је због краткотрајности непријатељске управе било лакше евидентирати. Од октобра 1915. године првобитно стихијска и масовна пљачка претворена је у систематску. У архивским документима сачуван је већи број пријава ратне штете грађана, као и докумената државне провенијенције о почињеној ратној штети.

У организацији, или уз дозволу власти, вршена је и заплена културног блага. Још током прве окупације, децембра 1914, однет је извештај број експоната из Етнографског музеја. Реквизицијама су биле обухваћене чак и установе заштићене ратним правом, попут верских објеката. Са Вазнесенске цркве, на пример, децембра 1915. скинути су звон и кров са звонаре. Опљачкане су ризнице многих музеја, архива, библиотека и позоришта.

По завршеним операцијама око Београда и у северним деловима Србије 1915. године, непријатељска управа прибегла је интернирању српског живља у концентрационе логоре у унутрашњости Аустроугарске. Логори за интернирце и ратне заробљенике постојали су и у Београду, на Калемегдану и Топчидеру. Београђани нису смели да напусте град без посебне дозволе. Потешкоће у снабдевању основним животним намирницама, плачка државне и приватне имовине, реквизиција, интернирање, незапосленост, постали су свакодневица за становништво престонице.

У разрушеном и опустелом граду убрзо је формирана нова општинска власт, а целокупна окупациона политика имала је за циљ не само да успостави контролу над становништвом и омогући експлоатацију привредних добара већ и да у потпуности поништи национални идентитет. Најчешћи видови отпора становништва били су саботаже, одбијање рада на принудним пословима, ширење вести о скором ослобођењу, бекства из логора. У Србији је било и четничких, герилских акција, које су појачане после пробоја Солунског фронта.

Аустроугарска је током 1918. била тешко исцрпљена ратним напорима и, преоптерећена привредним, друштвеним и политичким недаћама, све дезорганизованија. Када је средином лета 1918. војна иницијатива коначно прешла на савезничку страну, почело је константно повлачење преосталих немачких снага. Савезници су припремали одлучујући удар на Солунском фронту. Српска војска, с начелником штаба војводом Живојином Мишићем, генералом Петром Бојовићем као командантом 1. Армије и војводом Степом Степановићем као командантом 2. Армије, спрема се да коначно изађе из дубоких ровова. На целој дужини Солунског фронта савезничке снаге бројале су више од 600.000 војника, а српска војска је учествовала са 140.000 људи.

Тек после пробоја Солунског фронта, средином септембра 1918, створени су предуслови да српска војска, уз помоћ савезника, предузме офанзиву ради ослобођења земље и њене престонице. Претходница 1. српске армије, са генералом Петром Бојовићем на челу, стигла је до Београда крајем октобра. Непријатељ није имао намеру да пружа отпор, па су се у граду налазиле само малобројне немачке трупе, спремне за повлачење. Пре коначног одласка немачки војници су опљачкали све радње од Славије до Теразија, прекинули снабдевање водом и електричном енергијом и дигли у ваздух железнички мост на Сави. Престоница је ослобођена 1. новембра, после два месеца и 800 километара пређеног пута од Доброг поља. Иако је Београд био разорен и опљачкан, његови становници су с великом радошћу дочекали слободу.

Београђанка Наталија Аранђеловић тог је дана записала у свом дневнику: „Ослобођење!!! [...] Око девет сати ја сам чула неко пушкарање, које ми је пало у очи – и у том чујемо да су Срби код Топчидерског ђерма. Доцније дође Цале и рече ево су на Теразије. – Наврат-нанос обукосмо децу и изађосмо. И заиста, за трен ока све су куће биле окићене са разним заставама – од највећег до

најмањег имало је цвеће! [...] Одосмо код Руже на балкон; свет се зачас искупио. Тако су један по два излазила наша војника, те су их китили венцима, пешкирима, цвећем, износили вина, љубили их. – Радост је била неизмерна, није било ока што није засузило – неко од радости, а неко што неће свога милог видети!”

Непосредно након ослобођења Београда обновљен је рад институција власти и усвојен низ мера за регулисање живота у разореној и ратом исцрпљеној престоници. Општинска управа је ради заштите личне и имовинске безбедности проширила делокруг рада Суда Општине града Београда. Становништву је упућен позив за предају оружја и муниције, а најављене су и строге казне за сваког војника који буде вршио разбојништва. У склопу решавања питања имовине одузете грађанима, прикупљани су подаци о неделима и ратној штети коју је непријатељ причинио за време окупације. Само две недеље након ослобођења враћени су ранији називи улица и ћирилични натписи у јавном простору. Утврђен је курс динара и круне (100 круна = 50 динара). Неколико дана након ослобођења одржан је парастос погинулим борцима, коме је присуствовао и престолонаследник Александар Карађорђевић.

Живот под окупацијом наметао је одређене облике суживота и сарадње са непријатељем, који су после ослобођења могли бити тумачени као издаја. Трговци који су наставили предратни посао, припадници локалних власти, људи запослени у органима окупационих управа, сарадници окупационог листа Београдске новине, као и поједини политичари који су остали у земљи, спадали су у групу оних о чијој се одговорности после рата расправљало.

У Београду је 13. новембра 1918. потписана Војна конвенција о примирју с Угарском, којим се утврђује престанак непријатељстава на бојиштима и истовремено одређује повлачење угарске војске и запоседање испражњених територија од стране српских и савезничких трупа.

Централно политичко питање после рата било је стварање државне заједнице југословенских народа. У Београду су вођени преговори између представника Народног вијећа и владе Краљевине Србије о стварању заједничке државе. У разрушеном граду, где се осећала нарочита живост становништва, није било лако пронаћи смештај за представнике народних већа или за официре савезничке војске. Градска управа је спровела одређене мере како би им обезбедила довољан број станова и соба за боравак. Поред тога, документи сведоче да је власт интересовало расположење становништва у вези с актуелном политичком ситуацијом и радом владе.

Пошто је краљев двор био оштећен у току бомбардовања, регент Александар је 1. децембра 1918. прогласио „уједињење Србије са земљама независне државе Словенаца, Хрвата и Срба у јединствено Краљевство Срба, Хрвата и Словенаца” у кући индустријалца Крсмановића на Теразијама. Први Министарски савет (влада), са Стојаном Протићем на челу, који је установио државну заставу, грб и назив државе, образован је 20. децембра. Убрзо након тога, 31. децембра 1918, Београд је и службено проглашен престоним градом Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца.

Историјски архив Београда чува и одређени број докумената који садрже податке о одликованим и похваљеним војницима и официрима српске војске након пробоја Солунског фронта и после

завршетка рата. У њему су похрањена и сведочанства о одликовањима која је Град Београд добио након рата, попут француског Крста почасне легије и чехословачког Ратног крста. Записници са седница Београдске општине такође садрже и податке о именовању улица и тргова у знак сећања на савезничке народе и заслужне личности, попут преименовања Позоришне улице у Француску, или трга код железничке станице у Трг Вудроа Вилсона. Поред тога, одржаване су и свечане седнице Београдске општине у част бораца савезничких земаља. Тако је 1. септембра 1929. одржана свечана седница у част француских бораца са Солунског фронта и представника Фидака – међународног Удружења резервних официра и ратника, чији је конгрес те године одржан у Београду.

Од бројних удружења основаних после рата с циљем да негују успомену на страдале и пруже помоћ преживелима, попут Удружења ратних инвалида, Удружења четника, Удружења породица погинулих и умрлих официра у ратовима 1912–1920, највише докумената је сачувано о деловању Удружења бранилаца Београда. То удружење основано је 1934. године ради очувања успомена на „легендарне борбе око Београда и на седам хиљада јунака, који су пали у одбрани његовој”, као и пружања помоћи сиромашним и старим члановима и збрињавања породица погинулих бранилаца.

На степен очуваности архивске грађе за историју Београда у Првом светском рату кључно су утицала два чиниоца. Пре свега, након друге окупације у октобру 1915, српску престоницу је напустио велики број становника и органа власти, носећи са собом документацију државних институција. Стога је грађа Историјског архива Београда о Првом светском рату фрагментарна, нарочито када је реч о раду најважнијих градских институција, Управе града Београда и Општине београдске. Поред тога, аустроугарске власти су током окупације извршиле темељан увид у благо српских културних и научних установа. На највећем удару била је архивска грађа, која је темељно опљачкана. Такође, приликом повлачења аустроугарске војске из Србије у јесен 1918. део архивске грађе је изгубљен и однесен. Нови организовани поход окупаторских снага на српске архиве уследио је поново током Другог светског рата.

Изложба Београд 1918. године има за циљ да на основу расположиве архивске грађе укаже на неке од важних појава и догађаја који су пратили дане уочи, током и након ослобођења Београда на крају Првог светског рата. Треба имати у виду да су документи настали радом српских државних органа, већински заступљени на овој изложби, датирани по јулијанском календару, који је у Србији био у употреби до 1. јануара 1919. године. Због тога се и Дан ослобођења Београда – 19. октобар 1918, данас обележава 1. новембра.

Архивска грађа Историјског архива Београда представљена на изложби груписана је у шест тематских целина: 1. Београд у Првом светском рату; 2. Материјално уништавање; 3. Од Солуна до Београда; 4. У слободном граду; 5. Ка престоници Краљевства СХС и 6. Сећања, признања, одликовања.

Слободан Мандић,
аутор изложбе

БЕОГРАД У ВЕЛИКОМ РАТУ

БЕОГРАД У ВЕЛИКОМ РАТУ

2. Карта Београда, 1 : 200 000. Израђена и за штампу спреmlена у Географском одељењу и Картографској радионици Врховне команде. Крф, 1916.
4. Потпоручник Ђорђе Рош прима рапорт на положају на савској обали приликом борби за одбрану Београда 1915.
5. Аустроугарски војници у Старом двору 1915. Данас седиште Скупштине града Београда.

2. Преплатне карте за трамвајски превоз на име др Војислава Вељковића, за фебруар 1916. и август 1917.
3. Бон за куповину кромпира, пасуља и лука, за породицу од 2 до 3 члана. Новембар, 1917.
4. Потврда о плаћеном порезу на име Војислава Вељковића, за 1916. и 1917. годину. Београд, 13. мај 1918.
5. Списак ученика Београдске музичке школе са статистичким подацима за школску 1916–1917. годину.
6. Наредба Општинске управе Београда о забрани продаје масти и сланине од 1. марта 1918, због снабдевања купонима.

53

У ЛОГОРИМА АУСТРОУГАРСКЕ

1. Молба породице Димић за пуштање Александра Димића из логора Нежидер. Београд, 10. мај 1916.
2. Плакат поводом изложбе слика-скица тајно рађених у нежидерском логору. Изложба је приређена после рата у II београдској гимназији. Непозната година.

НАБ - 2877 - F. 2 - 3. 58 1

Његовој Екселенцији
Царско-Краљевском Јоувернеру Србије
- Грофу Салис-Левису.

Мoj син, а односно наj брат, Александар
Димић, свршени матурант, рођен у Београду
27. Септембра 1895. године, српски поданик, вере
православне, одређен је као цивилно лице од своје
куће из Београда од стране Аустро-Угарских војних
власти на дан 30. Новембра 1914. год. по старом Календару
и као таква претходно интерниран у Boldogasszony
а ратом преведен у цивилни Internirungs-Lager у Не-
жидеру - Аустро-Угарска, где се и данас налази у I.
групи, № 3281, соба 28.

Александар никад није био војени обавезник, што
се тврди његовим годинама старости у доба његовог
интернирања и његовом бољешћу у то време, која је
за целу његову околину тада била ноћна ствар. Исто
тако ноћна је ствар за цео Београд да Александар, на сле-
дишћи необично скроман темперамент, никада није улазио
ни у какву политику, ни спољну, нити унутарњу, нити је за
таква посао имао одговарајућу и потребну способност.

Све ове наводе готови смо документирати одговарају-
ћим јавним исправама на начин, које буде одредила
Његова Екселенција, узвршени Господин Јоувернер.

Па како смо сви доле потписани неспособни за при-
реду и руковање са иманџетом, од чије ренте издјелујемо

1.

живимо, то у највећој понизности покорно молимо
Његову Екселенцију Господина Јоувернера, да
познатим путем изволи издејствовати код надлеж-
них власти, да се Александар, као ослобођен сваког Интер-
ната отпусти и спроведе као слободан својој кући у
Београд.

У нади да ће Његова Екселенција поклонити
Логу Високу Пачњу овој нашој очајничкој молби стојемо

Познати:
мати: Биљана Димић удова
сестра, Зубица Димић
брат, Велимир Димић
станов Београдска ул. № 13.

10. Мај. 1916 год.
Београд.

EXPOSITION **ИЗЛОЖБА**
СЛИКА-СКИЦА ТАЈНО РАЂЕНЕ У
НЕЖИДЕРСКОМ ЛАГЕРУ
ОТВАРА се 18. V. ТРАЈАЋЕ ДО 22. VI.
У II-ОЈ БЕОГРАДСКОЈ ГИМНАЗИЈИ.
МАКЕДОНСКА УЛ. RUE MACEDONSKA.
УЛАЗНИЦА 1 АНН. entree 1 fr.

2.

У ЛОГОРИМА АУСТРОУГАРСКЕ

5. Списак грађана (87 лица) интернираних у Ашаху. Списак саржи податке о занимању и београдској адреси интернираних лица.
6. Дописна карта Наталије Анђелковић из логора Цеглед, упућене сестри Анки Тасић и супругу Милану Анђелковићу у Београд.
11. март – 4. септембар 1916.

Draga Sestro i kete, Cegled 12. 3. 1916.

Za vas moje pisame primila, i sve razumela. Veliko ti hvala, na tojkoj steci, svako o slobodnjaku i gladi, ali basava kad pogledam u desni svo situat i malic, i kad pomislim da ova nemogu nce mi se cefta. Dragi Sestro, i mog se ucinio pravica stvari. Ali se gace napadne iddo? ili da bolje sačinav stvori? Pise kad se milam nuci oratio, i volim je bolostan bio, i o svemu mi jaci opirao. Sad veliko hvala kete, tvojim i teli i svima, i opste na se odarav umesto nas. Pisci porudav od vas pisi. Pisci mi ljubim umesto mene. Tvoja nesmetna sestra Nata. Porudavaj mi svoju dobru i pisi sardina. Toca i Nada. Vasi nam drage i cene pise, to je voli sestra Dragarica, Nata.

Списак грађана
који се налазе интернирани у Ашаху, са њиховим занимањима и местом становања у Београду.
Интернирани од 1-10 септембра ове године.

Касе №

9431 Милош Тривковић, крповаз, Милошева 13.

9413 Драга Косовић, крповаз, Милошева 112а.

19359 Милош Востановић, крповаз, Милошева 62.

9341 Маријо Милошевић, крповаз, Милошева 19.

9309 Милош Богдановић, крповаз, Милошева 21.

9415 Милош Вујковић, крповаз, Милошева 19.

9401 Милош Вујковић, крповаз, Милошева 19.

19317 Јован Вујковић, крповаз, Милошева 35.

9413 Јован Вујковић, крповаз, Милошева 35.

9271 Милош Востановић, крповаз, Милошева 62.

9217 Јован Милош, крповаз, Милошева 26.

9214 Драга Востановић, крповаз, Милошева 118.

9218 Марија Востановић, крповаз, Милошева 8.

9218 Јован Востановић, крповаз, Милошева 20.

9289 Драгомир Востановић, крповаз, Милошева 64.

19357 Јаслав Востановић, крповаз, Милошева 28.

9270 Јован Милош, крповаз, Милошева 100.

19024 Јован Востановић, крповаз, Милошева 53.

9239 Јаслав Востановић, крповаз, Милошева 90.

9204 Милош Востановић, крповаз, Милошева 42.

9278 Драгомир Востановић, крповаз, Милошева 41.

9440 Марија Востановић, крповаз, Милошева 30.

9278 Јован Востановић, крповаз, Милошева 3.

9220 Милош Востановић, крповаз, Милошева 19.

9242 Јован Востановић, крповаз, Милошева 30.

9212 Јаслав Востановић, крповаз, Милошева 34.

9304 Јован Востановић, крповаз, Милошева 18.

9285 Милош Востановић, крповаз, Милошева 18.

9198 Наталија Анђелковић, крповаз, Милошева 14.

9252 Јован Милош, крповаз, Милошева 2.

9323 Драга Востановић, крповаз, Милошева 115.

9202 Јован Востановић, крповаз, Милошева 27.

9300 Јаслав Востановић, крповаз, Милошева 8.

9231 Милош Востановић, крповаз, Милошева 3.

9207 Јован Востановић, крповаз, Милошева 8.

9292 Милош Востановић, крповаз, Милошева 7.

9438 Јаслав Востановић, крповаз, Милошева 15.

9432 Јаслав Востановић, крповаз, Милошева 15.

19153 Јаслав Востановић, крповаз, Милошева 12.

9331 Драгомир Востановић, крповаз, Милошева 92.

9308 Милош Востановић, крповаз, Милошева 89.

9294 Јаслав Востановић, крповаз, Милошева 14.

9162 Јаслав Востановић, крповаз, Милошева 22.

9272 Јаслав Востановић, крповаз, Милошева 11.

9205 Милош Востановић, крповаз, Милошева 3.

9272 Драгомир Востановић, крповаз, Милошева 8.

9318 Јаслав Востановић, крповаз, Милошева 25.

9304 Јаслав Востановић, крповаз, Милошева 18.

9255 Милош Востановић, крповаз, Милошева 14.

19447 Јаслав Востановић, крповаз, Милошева 5.

9428 Јаслав Востановић, крповаз, Милошева 6.

1907 Јаслав Востановић, крповаз, Милошева 14.

Ова карта која је упућена сестри Наталији Анђелковић из логора Цеглед, упућена је сестри Анки Тасић и супругу Милану Анђелковићу у Београд.

9197 Јован Востановић, крповаз, Милошева 14.

9444 Јаслав Востановић, крповаз, Милошева 14.

МАТЕРИЈАЛНО
УНИШТАВАЊЕ
БЕОГРАДА

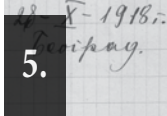
ВОЈНО РАЗАРАЊЕ

1. Списак зграда оштећених од непријатеља.
6. Аустријско бомбардовање Београда – зграда Класне лутрије у којој је од 1954. до 1973. био смештен Историјски архив Београда.
7. Аустријско бомбардовање Београда – Теразије.
10. Аустријско бомбардовање Београда – Викторијева апотека поред хотела Москва.

[illegible]

№	Зграда Општинског одшкола	Вредност због грађа		Вредност зграда	
		Зграда	Унутра	Зграда	Унутра
		1249600		5612800	
31	Зграда Општинског одшкола	170000		850000	
32	" " " " " "	250000		750000	
33	" " " " " "	120000		1200000	
34	" " " " " "	75000		150000	
35	" " " " " "	15640		93840	
36	Улица на Златибору	20000		200000	
37	Зграда Земљопоседничког Завода	10000		50000	
38	" " " " " "	11000		40000	
39	" " " " " "	70000		400000	
40	" " " " " "	10000		50000	
41	" " " " " "	15000		45000	
42	" " " " " "	5000		20000	
43	Образ, шуме и манастир на Златибору	50000		300000	
44	Зграда у Јабранској цр. 27	15000		45000	
45	" " " " " "	15000		30000	
46	" " " " " "	22800		68400	
47	" " " " " "	5000		30000	
48	" " " " " "	5000		30000	
49	" " " " " "	10000		30000	
50	" " " " " "	25000		300000	
51	" " " " " "	15000		40000	
52	" " " " " "	150000		1500000	
53	" " " " " "	15000		45000	
54	" " " " " "	10000		80000	
55	" " " " " "	10000		100000	
56	" " " " " "	25000		75000	
57	" " " " " "	10000		100000	
58	" " " " " "	15000		30000	
59	" " " " " "	60000		360000	
60	" " " " " "	5000		15000	
61	" " " " " "	5000		15000	
62	" " " " " "	5000		15000	
		2575000		12656000	
		2638000		12896000	

[illegible][illegible]

Молим управу Кларка Терозиској да
издава приликом поју доставу, и да ми да задо
вољена у РоуиРо, је поште.

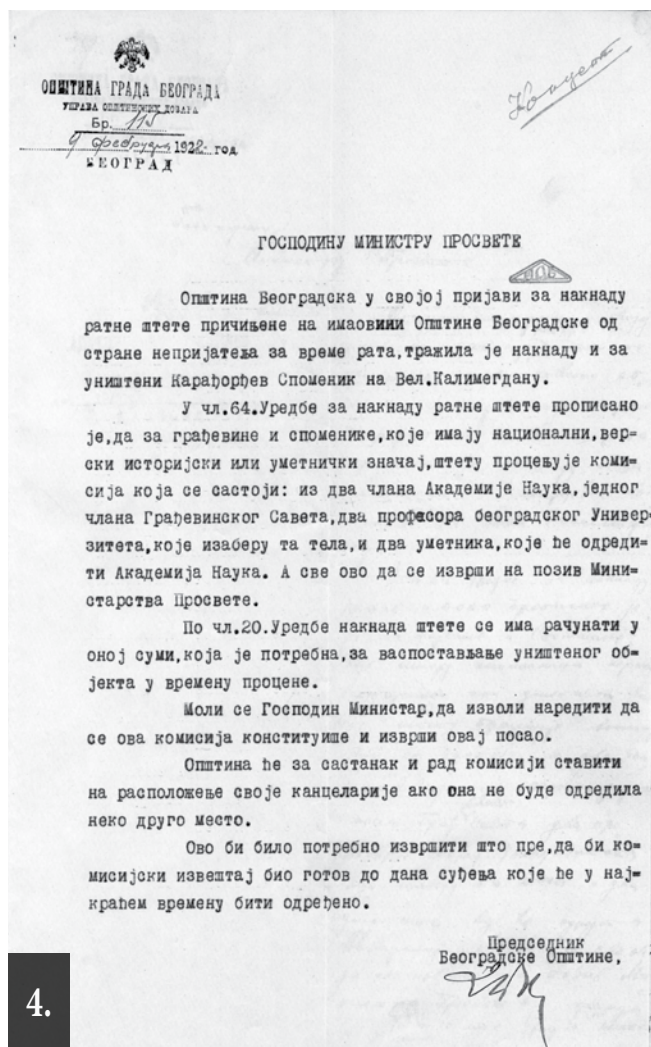
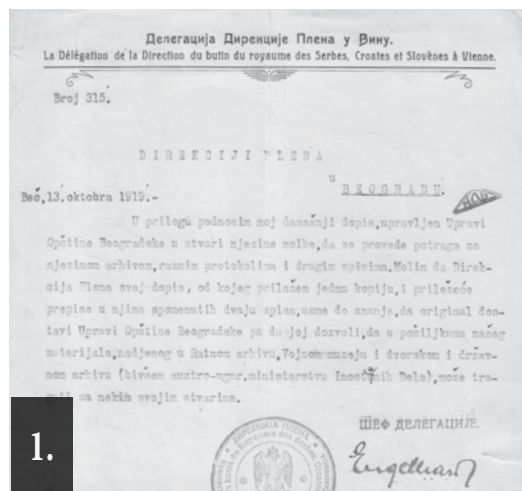
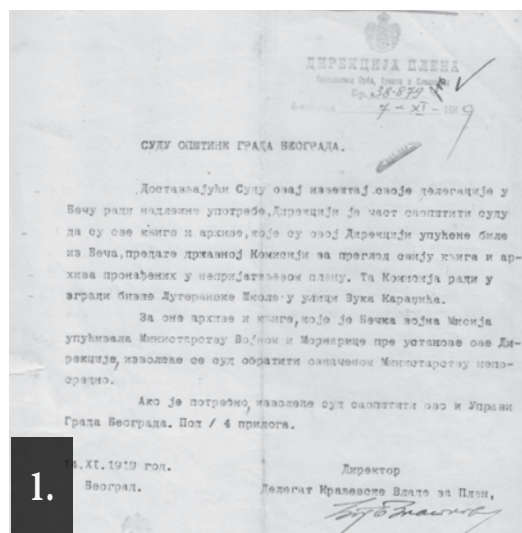
Над су Аустријанци ушли у Београд, а
се тада писан казана код свој куће, а он су
ода заузели нај саво за постоје, Круна еде
вене ("попацију") у Краљевине Аустрије др. Л. вокод
у доувије вршени у Једваздорову ул. др. Н
они су отпели све ствари, од којих се и да
вак казани неколико Крунавијих Крапа
ко, који јулу смрти одмах, као: неким
ко "канцеларија писалих, одмах, стоти
на и фактотца за Криво, одмахуло
за акта, и др. Л.

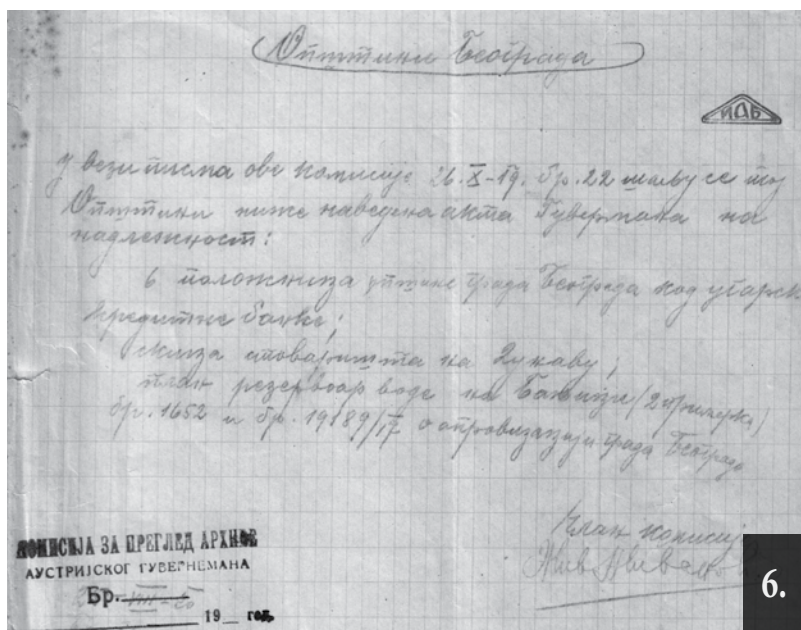
Своята политическа урба да ни освободи
да ни дават равнотен заостанати съвари.

С поштователни:
Фивка Голубовица

ПЛАЧКАЊЕ И УНИШТАВАЊЕ КУЛТУРНЕ БАШТИНЕ

1. Дирекција плена Краљевства СХС обавештава Суд Општине града Београда о повратку општинске архиве из Беча. 13. октобар–19. новембар 1919.
4. Молба за формирање комисије за процену ратне штете за грађевине и споменике који имају национални, верски, историјски, или уметнички значај, а поводом накнаде за уништени Карађорђев споменик на Вел. Калемегдану. 4. фебруар 1922.

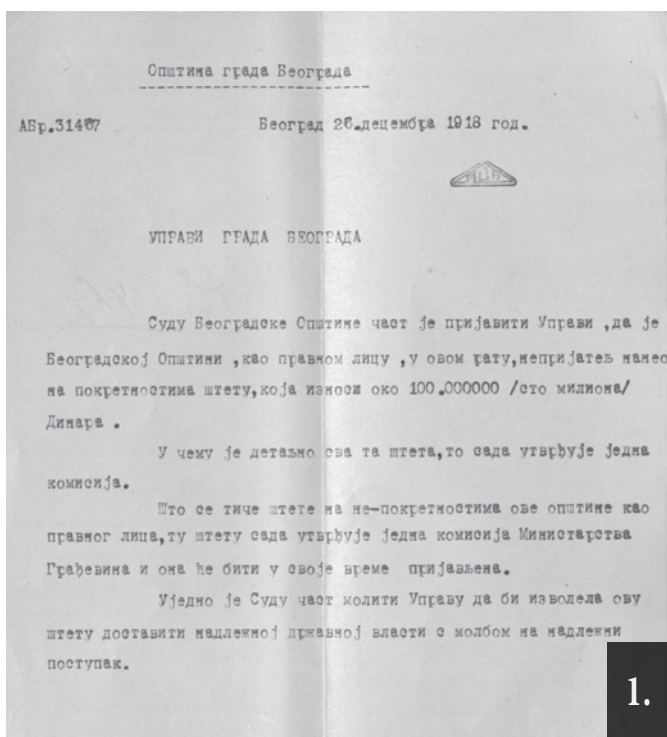

3. Аустроугарски официри испред споменика Карађорђу на Калемегдану, срушеном 1916. године, током аустроугарске окупације. На том месту се данас налази споменик захвалности Француској.
6. Документација о предаји аката аустројског гувернмана Општини града Београда из 1920. год; међу актима је и скица стоваришта на Дунаву 1916.

ПРОЦЕНЕ РАТНЕ ШТЕТЕ

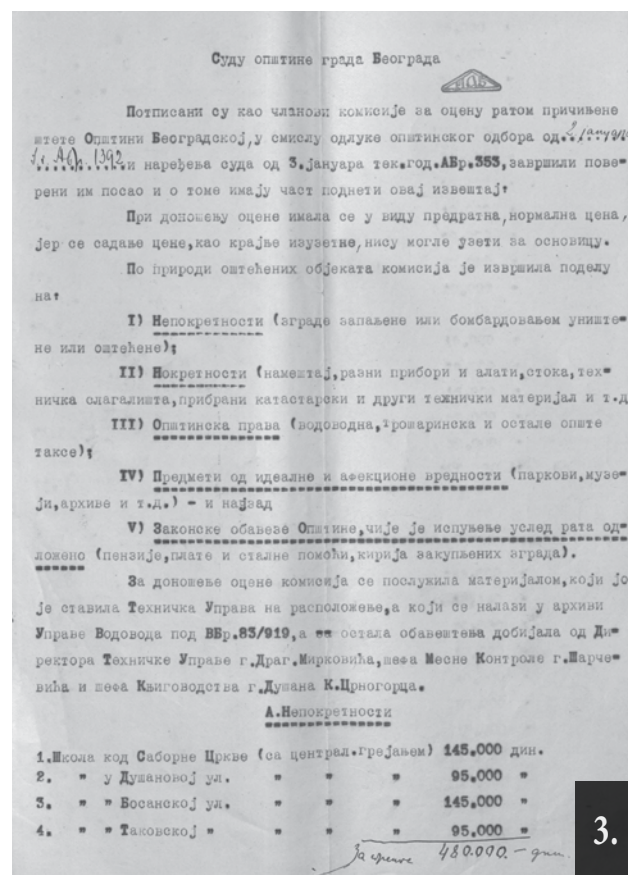

1.

6.

1. Суд београдске општине пријављује Управи града Београда да је непријатељ у рату на не-покретностима нанео штету у износу од око сто милиона динара. 26. децембар 1918.
3. Допис Комисије за ратну штету Суду општине београдске са детаљима о износу причињене штете на зградама. 10. фебруар 1919.
6. Просторије Трговинске коморе у Београду децембра 1918.

3.

ОД СОЛУНА ДО БЕОГРАДА

УОЧИ ПРОБОЈА СОЛУНСКОГ ФРОНТА

1. Прецизни подаци о војној служби Ивана С. Павловића, на каквим је дужностима био и са којим чиновима од дана мобилизације 1912. до 1918. Солун, 18. јануар 1918.
2. Фотографија Ивана Павловића са групом војника. 6. август 1918.
6. Српски војници испред Беле куле у Солуну, 15. новембар 1917.
8. Трупe Српског добровољачког корпуса у Русији, 1917.

Ослобођење Београда у Првом светском рату

2

П О Д А Ц И

О С Л У Ж Б И У В О Ј С Ц И

ИМЕ и ПРЕЗИМЕ /између имена и прези- мена ставити почетно слово очевог имена/	ИВАН С.ПАВЛОВИЋ
РОД ОРУЖЈА /с т р у к а/ и чин	Пешадијски Пуковник
На каквој га је дужности затекла мобилизација 17. септембра 1912.г.и у коме чину.	Као команданта 3.пешадијског пука и коман- данта Места у Широту,у чину потпуковника
На каквим је све дужностима био,и у којим чиновима од да- на мобилизације 1912.год.,до данас./Назначити приближно вре- ме од кад је до када био на по- јединим дужностима,у којим ко- мандама,установама или надле- штвима./	Од дана мобилизације 17.септембра 1912.г. командант 3.пеш.пука 1.позива као потпуковник 6.октобра 1912.г.при заузимању борбом ка- раула:Ново Село,Св.Илија Честилински,Ђурђе- вац,Уши,Карпина командовао одредом:из 3.пеш. пука 1.поз.,5.граничном четом,1-ом брдском брзометном и полском брзометном полубатери- јом. У уводној борби на Куманову,код села Та- сановца 9.октобра 1912.г.командовао:3.пуком 1.поз.,5-ом граничном четом,дивизионом пол- ске артилерије Моравског пука и 1-ом брдском брзометном батеријом. У осигурању десног бока 1.армије кроз Ка- радаг 10.-14.октобра 1912.г.командовао:3.пу- ком 1.поз. 5.гранич.четом и 1-ом брдском бр- зометном батеријом. У борбама 22.и 23.октобра 1912.г. на Муко- шу код Присата и 24.октобра у битци Прилеп- ској командовао 3.пуком 1.поз.и 5-ом гранич- ном четом. У битолској битци на Ослакову 4.и 5.новем- бра 1912.г. командовао одредом из:3.пеш.пука 1.поз.3.пеш.пука 2.поз.,2.пеш.пука 2.поз.5-ом граничном четом и 1-ом брдском брзометном са- теријом. 14.јануара 1913.г.на положају команданта 3.пеш.пука 1.поз.произведен у чин пешад.пу- ковника;са пуком у Витолу и на предстражи код Брусника,Магарева,Дихова. Од 17.февруара 1913.г.до 10.марта 1913.г. командовао:3.пеш.пуком 1.поз.,једним допун- ским саталоном 2.позива и полском брзометном батеријом на простору:Струга-Згожда-Подградец ./

ПРИМЕДБА: Ове податке имају попунити само активни официри и војни чинов-
ници сваки својеручно и читко.

18.јануара 1918.год.

у С о л у н у

/ П о т п и с /

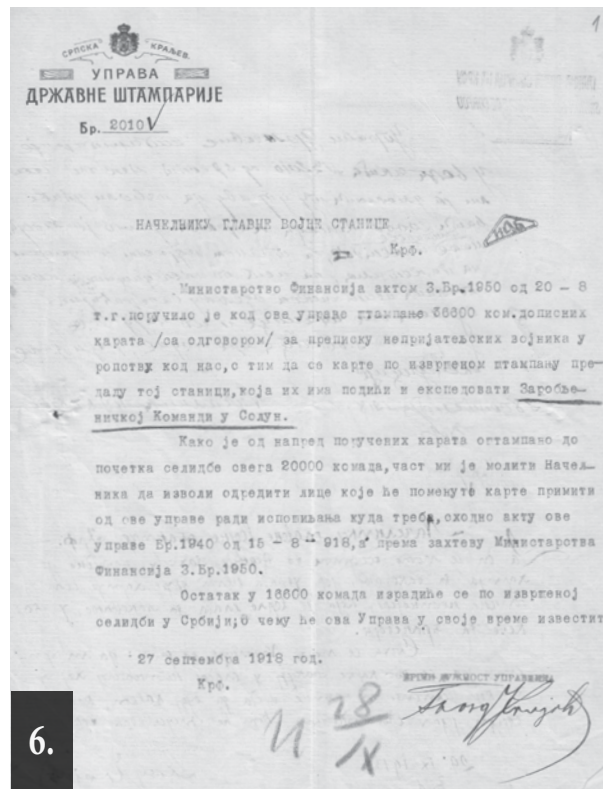
Пуковник, *Иван С. Павловић*

Начелник Ађутантског Оделења Врх.Команда 1.

ОД СОЛУНА ДО БЕОГРАДА

9.

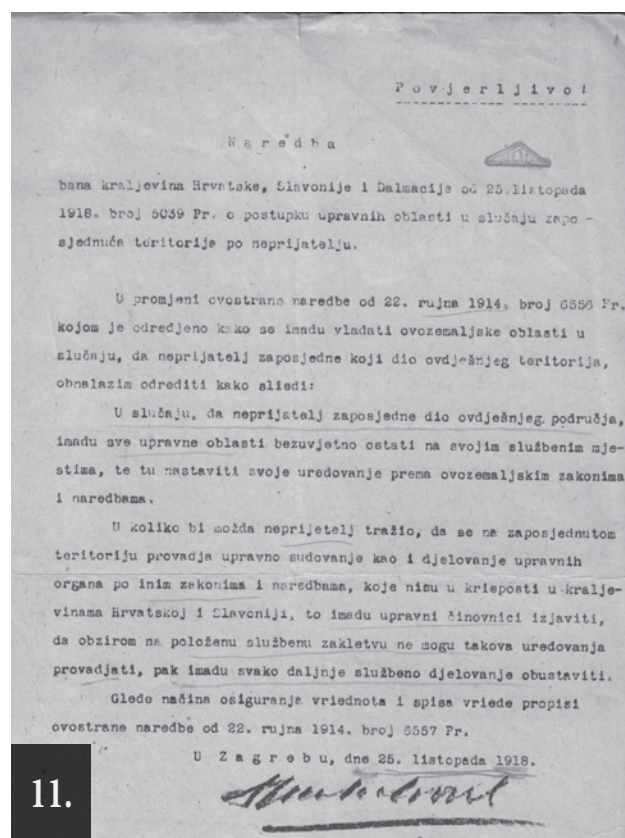
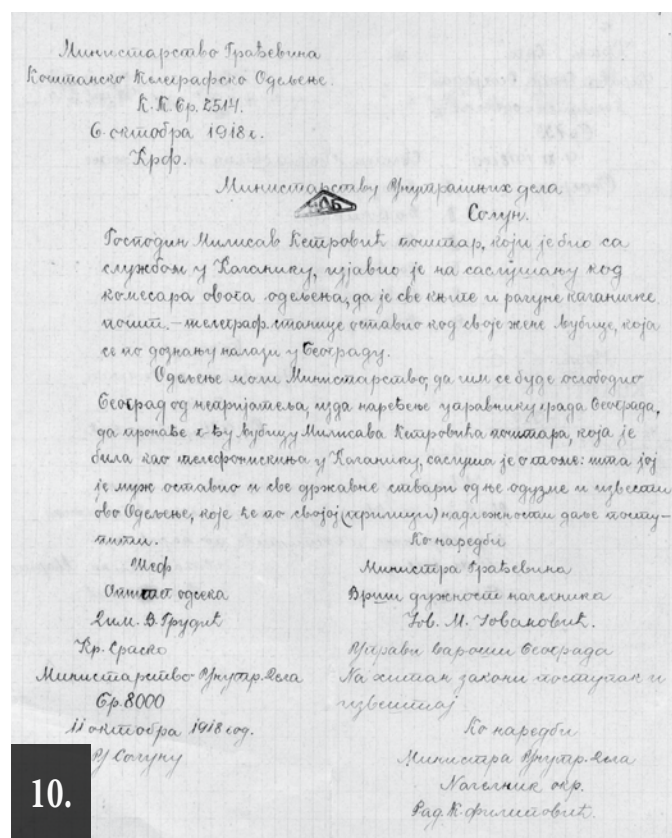
6.

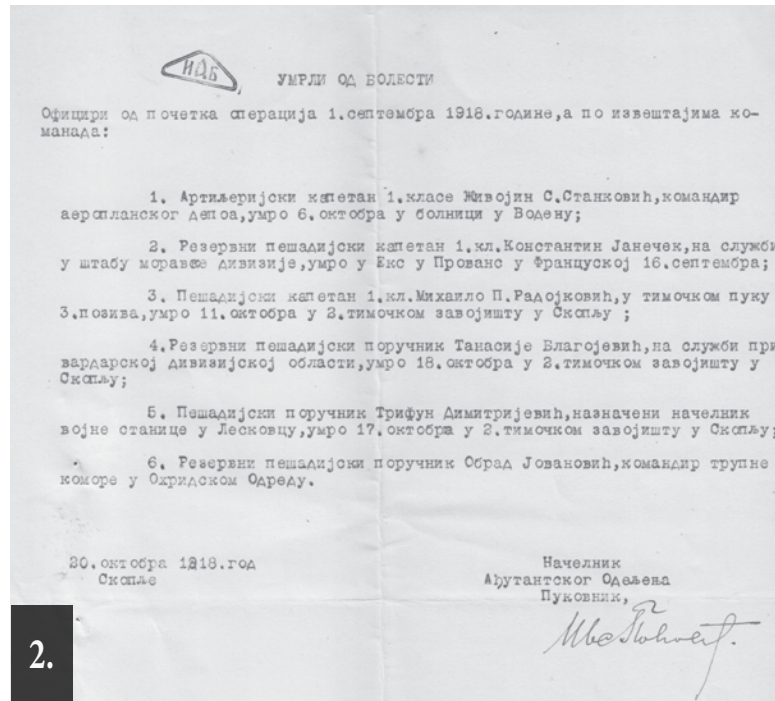
3.

Ослобођење Београда у Првом светском рату

2. Иван Павловић са осматрачнице на Кајмакчалану посматра бомбардовање непријатељских положаја 15. септембра 1918, првог дана офанзиве на Солунском фронту.
3. Пробој Солунског фронта.
6. Допис Управе Државне штампарије начелнику Главне војне станице на Крфу о штампању дописних карата – „са одговором“ – за преписку заробљених непријатељских војника. Крф, 27. септембар 1918.
9. Чекајући оца из Солуна.
10. Наредба да се одмах по ослобођењу Београда пронађе Љубица Петровић и да јој се одузму државна акта која јој је на чување оставио муж Милисав. Крф, 6. октобар 1918.

ПОГИНУЛИ И РАЊЕНИ

2.

1.

Ослобођење Београда у Првом светском рату

1. Солунски фронт, после борбе.
2. Спискови погинулих и рањених официра у септембру 1918.

По извештају Команданта I Армије О/Бр.18.765.од 28.текућег месеца
губитци су следећи:

26.септембра 1918.

Погинули:

Пешад.потпуковник Милан Пантелић команд.2.бат.VIII пешад.пука
Рез.пеш.капет. II кл.Милан А.Марковић командир 2.ч.2.б.VIII пука

Тешко рањен:

Рез.пешад.потпор.Спасоје Т.Трајковић водник 4.ч.2.б.VIII пука

27.септембра 1918.

Погинуо

Рез.пеш.поручник Соко Петровић командир 4.ч.3.б.VII пешад.пука
Рез.пеш.потпор. Богдан Ј.Бобић из Морав.дивизије

Тешко рањен и умро:

Пешад.мајор Алокоћ Рукић командант 3.бат.VII пешад.пука

Рањени:

Пешад.потпуковник Бранимир Сретеновић командант 1.бат.VII пешад.пука
Пешад.капетан I класе Драгољуб П.Стефановић командир 1.ч.2.б.VIII пука
Пешад.капетан I класе Радосав Б.Радосавовић командир 1.ч.4.б.VII пука
Пешад.капетан I класе Милко Миловањковић командир 4.ч.3.б.VII пука
Рез.пеш.капет. I класе Жанко Д.Перишић командир 3.ч.1.б.VII пука
Пешад.поручник Радосав Николић командир интраб.одол.3.бат.VII пука
Рез.пешад.потпоручник Сима Поповић водник 3.ч.1.б.VII пука

По извештају Команданта I Армије О/Бр.37.218.од 29.текућег
месеца, рањен је пешадски потпоручник Глигорије Станковић водник 4.чете
3.баталона VIII пешад.пука

2.

ИАБ-2145-К6-3.2.149.

РАЊЕНИ

ОФИЦИРИ У ОПЕРАЦИЈАМА ПОЧЕОМ ОД 1.СЕПТЕМБРА 1918.ГОДИНЕ, А ПО
НАКНАДНИМ ИЗВЕШТАЈИМА КОМАНДА ДОБРЕЊЕНИМ ОД 21.СЕПТЕМБРА ДО ДАНАС:

- 1./ Резервни пешадјски поручник Сава М.Микиновић, водник 1.чете
3.баталона 21.пука, рањен 10.септембра на положају у близини Градског;
2./ Резервни пешадјски потпоручник Милан Ж.Тилишић, водник 1.
чете 1.баталона 22.пука, рањен 11.септембра код Бара Опали;
3./ Пешадјски поручник Илија О. Милић, заступник командира 4.че-
те 3.баталона 8.пука, рањен 2.септембра на Воденом Плато-у;
4./ Пешадјски поручник Михаило Т. Почуча, заступник командира
1.чете 3.баталона 8.пука, рањен 2.септембра на положају Водени Плато;
5./ Пешадјски потпоручник Радосав Бујић, водник интрамесиог оде-
лава 3.баталона 8.пука, рањен 2.септембра на положају Водени Плато;
6./ Резервни пешадјски потпоручник Марио М. Олујић, водник 3.че-
те 2.баталона 8.пука, рањен 2.септембра на положају Водени Плато;
7./ Пешадјски капетан 2.класе Стеван Н. Имбрић, командир 1.чете
2.баталона 9.пука, рањен 3.септембра на положају позади Белог Брда;
8./ Пешадјски поручник Милутин А. Станић, заступник командира
2.чете 2.баталона 8.пука, рањен 3.септембра на положају Ана;
9./ Резервни пешадјски потпоручник Јован М. Митровић, водник 1.
чете 2.баталона 8.пука, рањен 3.септембра на положају Ана;
10./ Резервни пешадјски потпоручник Љубомир Ј. Најдаковић, вод-
ник 2.чете 2.баталона 8.пука, рањен 3.септембра на положају Ана;
11./ Пешадјски потпоручник Милојко Ж. Чотрић, водник 3.чете 2.
баталона 9.пука, рањен 3.септембра на Црној реци;
12./ Резервни пешадјски потпоручник Илијевоје О. Станковић, вод-
ник 3.чете 2.баталона 9.пука, рањен 3.септембра на Лешничкој Коси;
13./ Пешадјски потпоручник Светозар А. Трифуновић, водник 3.чете
2.баталона 9.пука, рањен 3.септембра на Лешничкој Коси;
14./ Пешадјски поручник Љубомир М. Богдановић, заступник коман-
да 1.чете 3.баталона 7.пука, рањен 4.септембра на положају
15./ Пешадјски поручник Ђосиф Ј. Грујић, заступник командира
4.чете 2.баталона 8.пука, рањен 4.септембра на положају
16./ Резервни пешадјски поручник Бранимир Кјурини, водник 3.чете
2.баталона 7.пука, рањен 4.септембра на положају
17./ Резервни пешадјски потпоручник Бранимир Ј. Драгишић, водник
2.чете 3.баталона 8.пука, рањен 6.септембра на положају
18./ Резервни пешадјски поручник Василије Т. Перишић, заступник
командира 3.чете 2.баталона 9.пука, рањен 6.септембра на положају
19./ Резервни пешадјски поручник Љубомир Р. Токић, заступник
командира 4.чете 3.баталона 9.пука, рањен 7.септембра на Црној реци;
20./ Пешадјски потпоручник Светислав Ј. Цветковић, водник 1.чете
1.баталона 9.пука, на Црној реци;
./.

2.

Ослобођење Београда у Првом светском рату

[illegible]

1. Списак набављених и позајмљених ствари за привремени стан престолонаследника Александра Карађорђевића. Београд, 28. октобар 1918.
2. Штампани плакат „Ред о дочеку Н. В. Престолонаследника од уласка у варош до цркве.“ Београд, 26. октобар 1918.
4. Долазак престолонаследника Александра Карађорђевића у Београд.

С П И С А К

набављених и позајмљених ствари за привремени стан Његовог Краљевског
Височанства Престолонаследника, у згради госпође Линке А. Кривошеје, -

I.- СПАВАЋА СОВА ЊЕГОВОГ ВИСОЧАНСТВА	
1 душек	1 вел.сребрна чашка за супу
1 јорган	10 козних столица
2 велика јастука	2 гарнитуре асталске за 12 персона
1 мали јастук	2 гарнитуре асталске за 6 персона
1 порцелан.гарнитур.за умивање	12 коначних пешкира
2 бела стора	1 пар белих завеса
2 пара белих завеса	
2 јорганска чаршав	
2 душечна чаршав са волаком	
4 навлаке за велике јастуке	
2 навлаке за мале јастуке	
1 астал за књиге	
1 везено миде на столу	
2 розе тепиха за пред кревет	
II.- КАБИНЕТ	
2 порцеланске вазне	
1 бели стор	
1 орман за књиге	
1 гарнитура за писаћи сто	
III.- САЛОН	
2 бела стора	
2 бинаурске вазне	
IV.- СОВА ЗА ПУШЕЊЕ	
1 бели стор	
2 козних гарнитуре (4 фотеле, 2 столице, 1 астал и 1 канабе)	
6 вазни	
1 зелен билим	
1 астал са прибором за пушење	
1 астал за карте	
V.- ТРПЕЗАРИЈА	
1 манилски асталски чаршав	
1 сервис за белу кафу за 1 перо.	
1 порцелански сервис за ручавање за 12 персона	
1 сребрна јединица	
1 стаклени сервис: (12 водених ча- ша, 24 винских, 12 пивских, 12 ли- керских, 12 шампанских и 12 воде- них - обичних - за послугу	
12 поља за чај	
12 пољца за црну кафу	
36 сребрних ножева	
36 сребрних виљушка	
24 сребрних великих кашика	
12 сребрних малих кашика	

- 3 -

XII

10 Тузике - розете	
- сјајалице	
- месингаче шипке за столице	
- слика Бонда Кара-Ђорђе	
- слика Његовог Височанства Краља	
- слика Његовог Височанства Пре- столонаследника	
СПАВАЋА СОВА	
1 црвени сатенски јорган	
1 велики јастук	
1 навлака за јастук	
1 душечна чаршав	

БЕОГРАД
28-Х- 1918 год.

Предала :
Даринка К. Глазничка
Претседница Београдске општине
Космајска Бр. 41

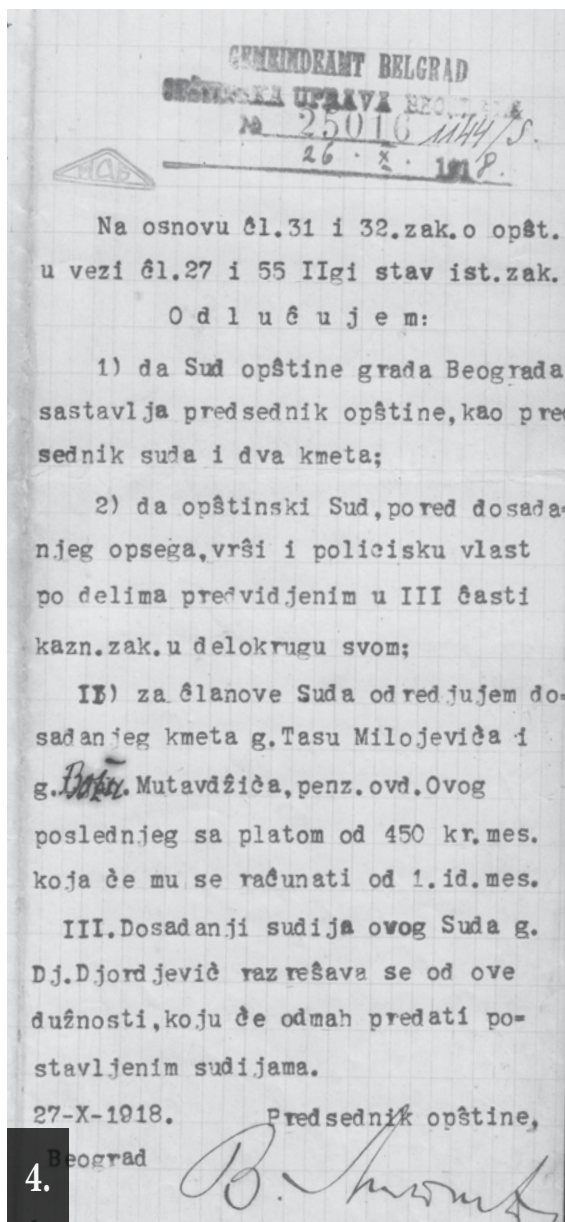
Примио :
Ратко Р. Ракетић
коначни мајор

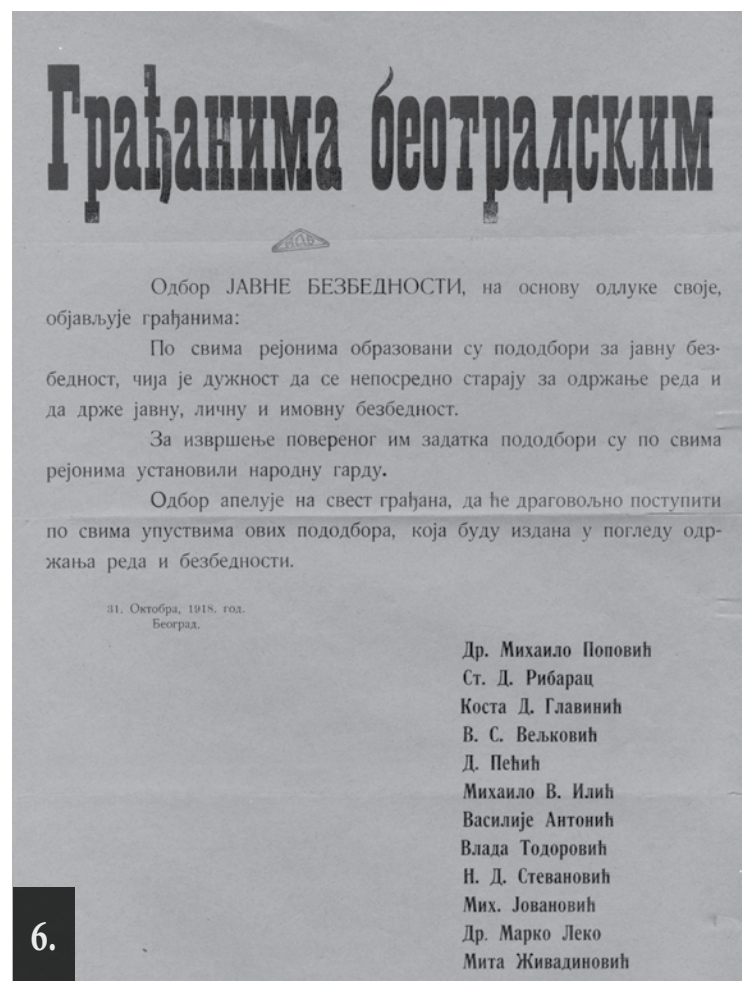

ПОСЛЕ
ОСЛОБОЂЕЊА

4. Општинска управа проширује делокруг рада Суда Општине града Београда у циљу заштите личне и имовинске безбедности. 26. октобар 1918.
6. Плакат-проглас „Грађанима београдским“ у коме је Одбор јавне безбедности изнео одлуку о формирању пододбора за јавну безбедност, чија је дужност да се старају о реду, јавној и личној и имовинској безбедности. 31. октобар 1918.

7. Списак страних поданика у Кварту
теразијском сачињен по наредби о
пријави свих страних поданика који
су дошли у Београд након 15. јуна
1914. Београд, 25–26. октобар 1918.

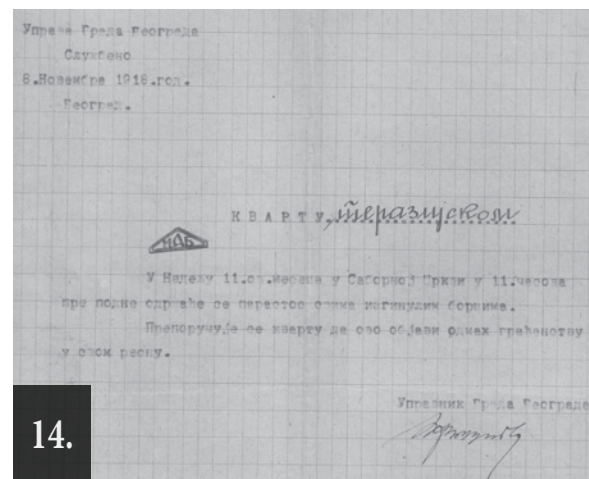
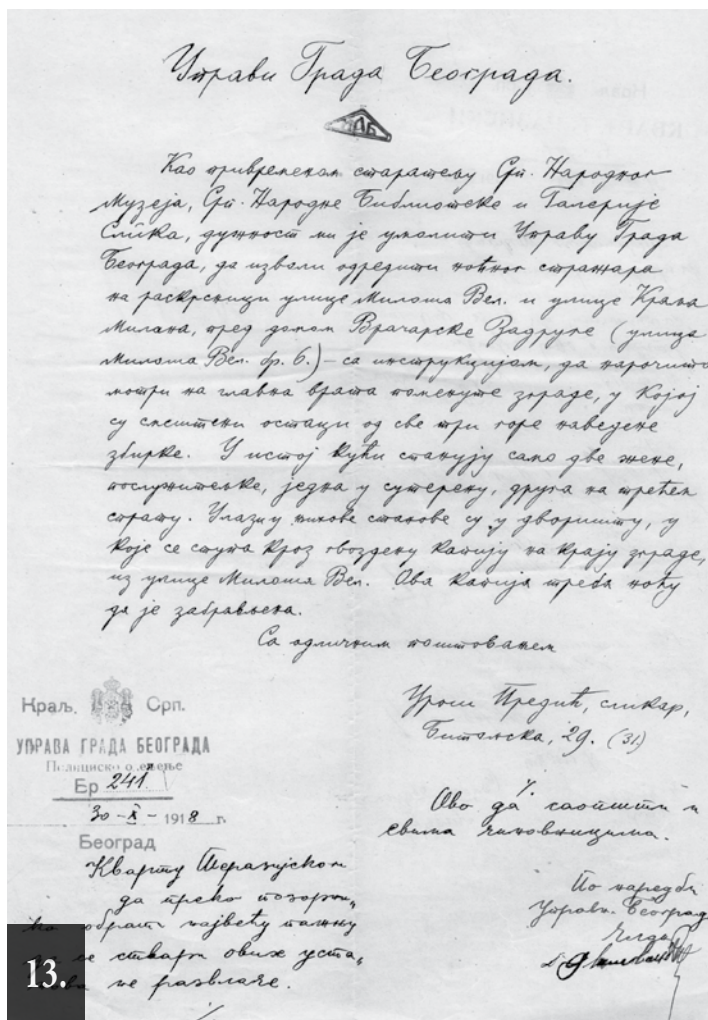
Кварту Теразијски
бр. 31
26 октобра 1918 год
Београд

Списак страних поданика
сачињен по наредби Управе вароши Београда од 24. 6. 1918 г. бр. 20

18	Симонел-Вили Валза	а-угарски	54	Хортвански амал	Хр. Валсановић	68	Свакодневна јавна да је пријављена
19	Ива Мецелт	руско-аустријски	54	Вуковић	Хр. Вуковић	68	
20	Содзија Буди	руско-аустријски	31	Вуковић	Хр. Вуковић	68	
21	Јелена Трговић	а-угарски	20	Филиповић	Семановић		
22	Марија Мана	а-угарски	57		Тривић		у јуни 1914 год а 1914 год примљена поданика
23	Марија Мана	а-угарски	29	Бан. Тривић			у јуни 1914 год а 1914 год примљена поданика
24	Богдан Вуковић	а-угарски	45	Вуковић			у јуни 1914 год а 1914 год примљена поданика
25	Борис Кривић	руско-аустријски	26	Вуковић			у јуни 1914 год а 1914 год примљена поданика
26	Јелена Вуковић	руско-аустријски	26	Вуковић			у јуни 1914 год а 1914 год примљена поданика
27	Јелена Вуковић	руско-аустријски	26	Вуковић			у јуни 1914 год а 1914 год примљена поданика
28	Јелена Вуковић	руско-аустријски	26	Вуковић			у јуни 1914 год а 1914 год примљена поданика
29	Јелена Вуковић	руско-аустријски	26	Вуковић			у јуни 1914 год а 1914 год примљена поданика
30	Јелена Вуковић	руско-аустријски	26	Вуковић			у јуни 1914 год а 1914 год примљена поданика
31	Јелена Вуковић	руско-аустријски	26	Вуковић			у јуни 1914 год а 1914 год примљена поданика
32	Јелена Вуковић	руско-аустријски	26	Вуковић			у јуни 1914 год а 1914 год примљена поданика
33	Јелена Вуковић	руско-аустријски	26	Вуковић			у јуни 1914 год а 1914 год примљена поданика
34	Јелена Вуковић	руско-аустријски	26	Вуковић			у јуни 1914 год а 1914 год примљена поданика

- 10.

12.

13. Урош Предић, сликар, као привремени старатељ Српског народног музеја, Народне библиотеке и Галерије слика, моли Управу града Београда да постави ноћног стражара испред зграде Врачарске задруге, у којој су смештени остаци три наведене збирке. Београд, 30. октобар 1918.
14. Обавештење о одржавању парастоса погинулим борцима. Београд, 8. новембар 1918.

КВАРТУ *Писарнијског*

Инога приватна лица обраћају се полицијским властима с молбом, да им се издају њихове ствари, које је непријатељ у овоје време реквирирао за употребу у својим канцеларијама и приватним становима.

Да би ти грађани дошли до своје имовине, препоручује се кварту, да свима лицима, која би поднела доказе о својини реквирираних ствари, ове издају на потпис по описку, у коме ће предате ствари бити тачно описане,

По наредби
Управника гр. Београда

Члан,

[Својеручни потпис]

17.

Свима Кварту и Комесаријату.
Војна команда места, актом својим
донетим, доставила чим је следеће:
Прека Управе најзгоднијим
путем позва становништво и нареди му,
да сво државна оруђа, наше или неприја-
тељско као и муницију, којој год се је
имају предаду само овој Команди.
У прошлости, сви те бити
одговорни и кривни по војном закону
Препоручује се Кварту-ко-
месаријату да поступи у свему по
овој Наредиби.

По Наредиби
Управника Београда
Члан,
[Својеручни потпис]

19.

КВАРТУ *Писарнијског*

Овдашња Команда Места актом својим Бр. 533 од 6. окт. мес. доставила је следеће:

„Наши војници који су били заробљени од непријатеља, или су се били предали налазе се у извесном броју на ослобођеној територији. Предузмите најенергичније мере, да се ти војници пронађу уз припомаћ полицијске власти и одмах упућује у своје команде. Од оних обвезника, чије су команде укинута, формира ће команданти дивизија нарочите јединице и одмах извести Врховну Команду о њиховом броју. Ово исто учинити и са оним младићима који су у 21-години, који нису служили у кадру, а били интернирани од Бугара, а који се затекли ван свога родног места. По решења Врховне Команде где да се упуте сви обвезници, употребити их за гарнизоне страже и остале војне службе.

НАРЕЂУЈЕМ:

Да Управник изводи издати потребна наређења, да се ови обвезници прикупе и упуте војној станици у Београд, где ће их прикрити и формираће извршити командант етапне трупе.

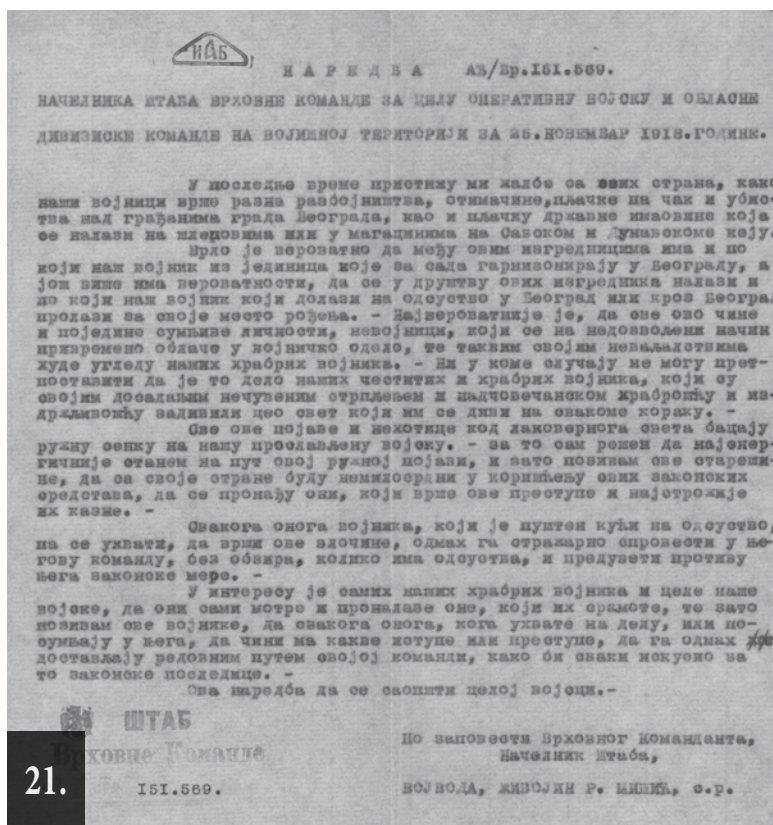
Обвезнике да упуте старешине квартова са списковима и то под командом најстаријег обвезника, који ће бити одговоран за ред и бројно стање упућених војника.

Ови обвезници имају бити војној Београдској станици 10. окт. мес. до 5. часова по подне. Са собом да понесу две преобуке пар обућа свако за два дана.”

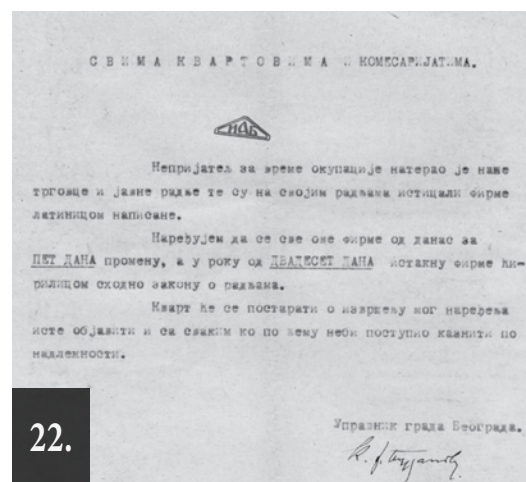
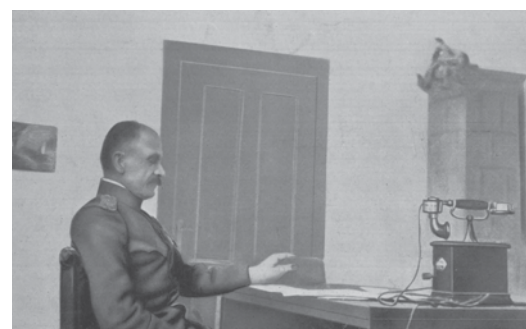
20.

17. Регулисање питања одузетих ствари грађанима од стране непријатеља за време рата. Београд, 12. новембар 1918.
19. Позив становништву за предају наоружања и муниције. Београд, 31. октобар 1918.
20. Наредба Команде места о проналажењу заробљених или непријатељу предатих српских војника и о њиховом упућивању у Војну станицу. Београд, 6. новембар 1918.

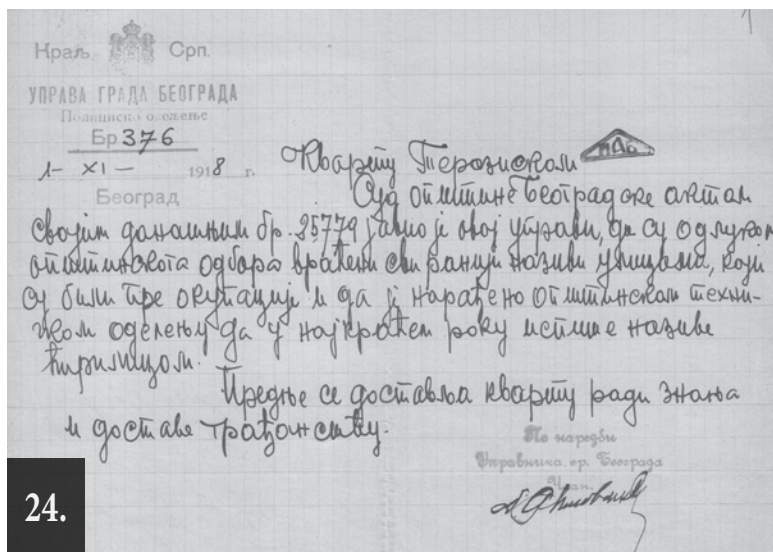
Ослобођење Београда у Првом светском рату

21.

22.

24.

21. Наредба војводе Живојина Мишића којом најављује строге казнене мере за сваког војника који буде вршио разбојништва по Београду. Београд, 26. новембар 1918.
22. Наредба о враћању ћириличних натписа на фирмама које су за време окупације биле замењене латиничним. Београд, 30-31. октобар 1918.
24. Одлука о враћању назива улица који су постојали пре окупације и наређење да се називи улица испишу ћирилицом. Београд, 1. новембар 1918.

ШПИЈУНИ И САРАДНИЦИ ОКУПАТОРА

1. Управа града Београда издаје наређење квартовима и комесарима да испитају „сва недела, које је непријатељ вршио за време окупације”, као и београдске грађане који су се у томе нарочито истицали. Београд, 28. октобар 1918.
2. Јован Анитић подноси Кварту теразијском тужбу против Паулине Клајн, због шпијунаже. Београд, 27. октобар 1918.
4. Управа града Београда наређује Кварту теразијском да потражи Милутина Ракоњца, чиновника Округа рудничког. Ракоњец, који је за време рата био аустријски детектив, отпутовао је за Београд, без пријаве властима, иако му је то било наређено. Београд, 12. новембар 1918.

Квартовима и Комесарима.

Наредбом Кварту - комесару за у овоме
рону Ларно исчита сва недела, који је испи-
јатеро вршио за време окупације и који су
се истовремено из њихових ордона народних испи-
гане са овим неделама.

Или Ларно Кварту ће исчита, који су
из њихових грађана у овоме владајућем
на те се уверавају. Увек до 15. изјави ме-
сеца.

У
Београда и Београда,
К. Ј. тужилац.

[illegible][illegible]

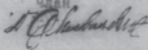
Управа Града Београда
Бр. 879.
12. Новембра 1918. год.
Београд.

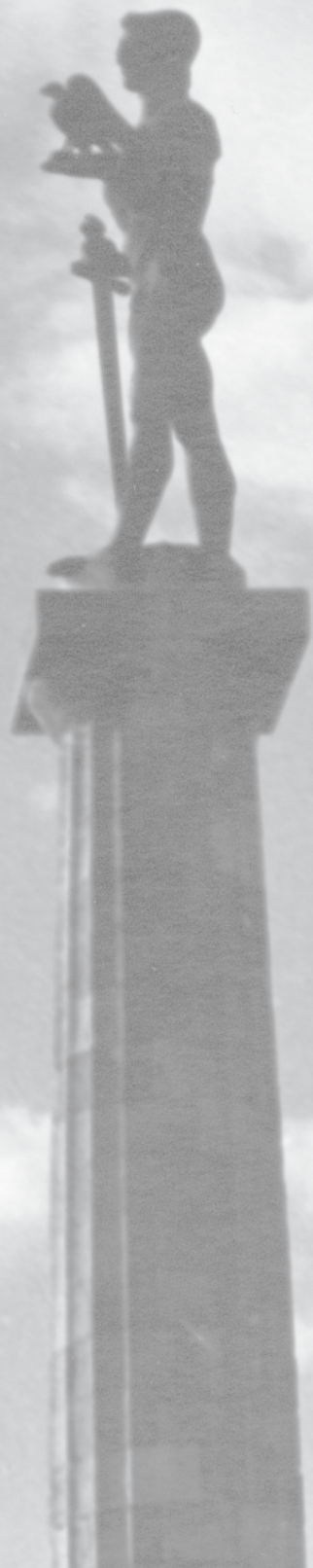
КВАРТУ.....

Начелство окр. рудничког департа ох 12. нов. бр. год.
Бр. 51 доставило је овој Управи, да је Милутин Раковац там. иначе
мелев. инв. који је за време окупације био аустријски детектив и
коме је било наређено да се свакога дана јавља овом начелству, от-
путовао је нечас за Београд преко Аранђеловца без пријаве ов. влас-
ти.

Милутин је средњег раста, о једном образу опален,
танких плавих бркова, стар око 30 година.

Препоручује се кварту - комесаријату да на јенергич-
није потражи именованог и нађеног овој Управи стреларно спроваде.

По наредби
Управника гр. Београда
Члан

КА ПРЕСТОНИЦИ
КРАЉЕВСТВА СХС

КА ПРЕСТОНИЦИ НОВЕ ДРЖАВЕ

Управа Града Београда
Службено
12. Новембра 1918. год.
Београд.

КВАРТУ. *Теразијска*

За смештај делегата Народног Већа из Загреба који
стижу сутра у релну тога кварта заузећи су ниже означени становаи.

Препоручује се старешини кварта да у споразум са
оспосовеницима станава припреми одређене собе за становање како би
се делегати могли сместити сутра увече па не о извршену тога овим
путем известите најдаље сутра до подне.

1. *Гр. Вукосавић* улица *Вукосавић* бр. *4*
2. *Савић* *Савић* улица *Савић* бр. *21* два крова
3. *Вукосавић* улица *Вукосавић* бр. *60*
4. *Вукосавић* улица *Вукосавић* бр. *4* два крова
5.улица.....бр.....
6.улица.....бр.....
7.улица.....бр.....
8.улица.....бр.....
9.улица.....бр.....
10.улица.....бр.....
11.улица.....бр.....
12.улица.....бр.....
13.улица.....бр.....
14.улица.....бр.....
15.улица.....бр.....

Управник Града Београда

2.

КВАРТУ. *Теразијска*

Услед разгранатог реда и подира наше Владе и Врховне Команде у многим личним и званим спште народним половима са Народним Већем у Новоме Саду и Загребу, учествоа је долазак стених представника народних Већа а оем тога и долазак сенира-војске наших савезника1

Не само зато, што је по с острадаким хотелима велика оскудина у станонима, него, што је и самим нама као пријатељима и савезницима дужност, да одржимо на високу чувено Српско госто-примство, бар у погледу становања драгих нам путника - то Управа апедујући на патриотизам наших грађана, препоручује кварту, да у овоме релну попише све наметтене собе наших поданика који си драгосавно те овоје собе ставили на расположење за становање наших пријатеља и савезника кад таквим вањним пословима буду долазили у Београд.

Списак им послати 6. ов. месеца да поштом.

Управник Града Београда

1.

Краљ. Срп.

КВАРТ ТЕРАЗИЈСКИ

Бр. 250

1. Новембра 1918. г.

Београд

Директор Града Београда

*Директор, народну Директор Града Београда саопш-
ту 5. Новембра 1918. г. извршено је пописивање станова у
релну овог Квартала:*

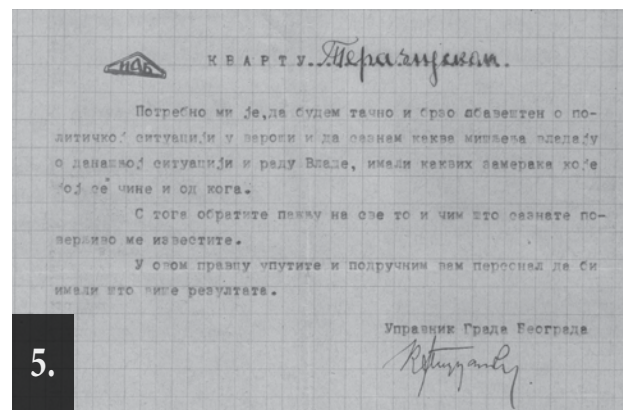
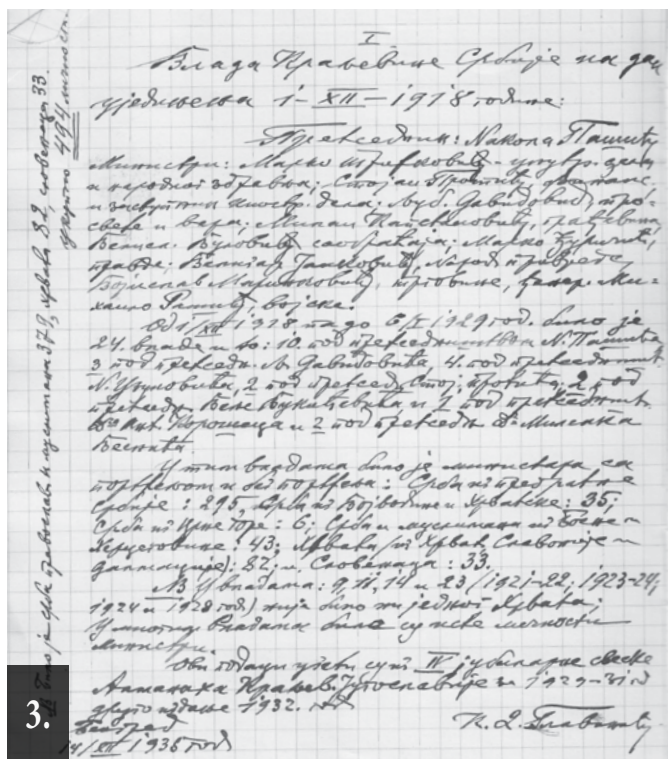
у *Београдској* улици бр. 19 има 11 соба
у *Вукосавској* улици бр. 63 има 1
" " " " бр. 21 " 1
" " " " бр. 64 " 2 соба
" " " " бр. 60 " 1 соба
у *Вукосавској* улици бр. 15 има 2 соба
у *Вукосавској* улици бр. 7 има 1 соба
" " " " бр. 8 има 1
у *Вукосавској* улици бр. 32 има 3 соба
у *Вукосавској* улици бр. 6 има 1 соба
" " " " бр. 21 " 1 соба
" " " " бр. 17 " 2 соба
у *Вукосавској* улици бр. 83 има 1 соба

Ови су становаи са свима удобностима
и са водом.

Старешина
Квартала Теразијског,
Бог А. Ковачић

1.

1. Попис станова за смештај представника народних већа из Новог Сада и Загреба и официра савезничких војски. Београд, 5. новембар 1918.
2. Управа града Београда доставља Кварту теразијском списак станова у којима ће бити смештени представници делегације Народног вијећа из Загреба. Београд, 12. новембар 1918.
3. „Влада Краљевине Србије на дан уједињења 1-ХП-1918 године”. Концепт рукописа Косте Главинића. Београд, 14. децембар 1935.
4. Зграда протокола (Крсмановићева кућа) у којој је проглашено уједињење.

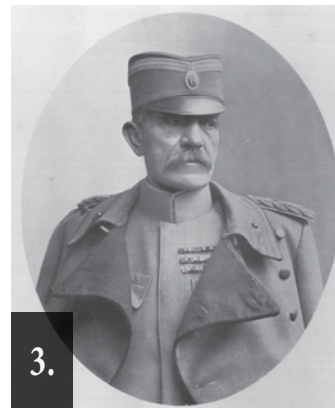

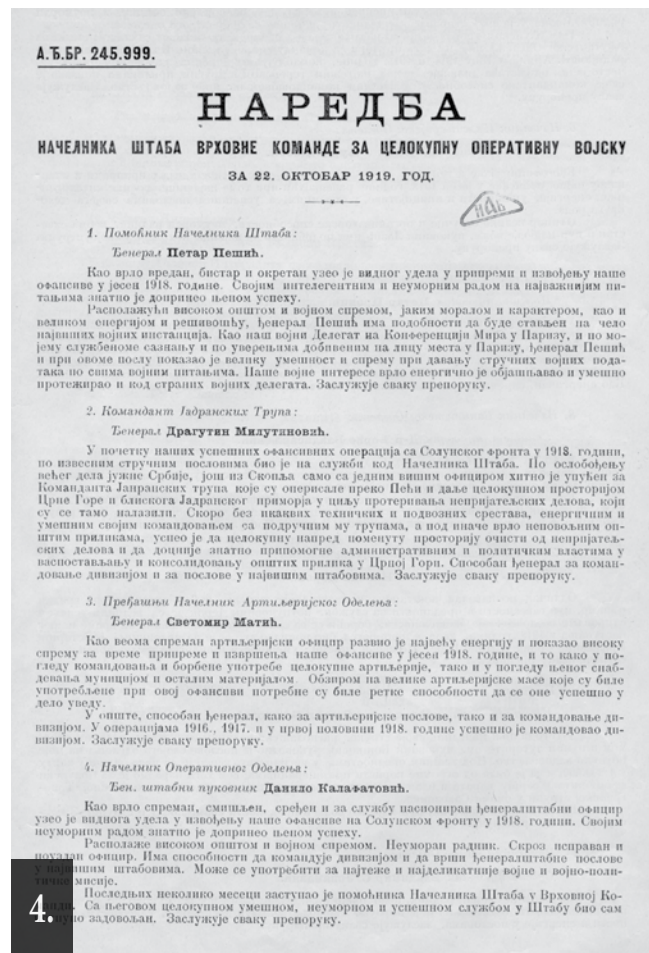
СЕЋАЊА,
ПРИЗНАЊА,
ОДЛИКОВАЊА

ОДЛИКОВАЊА И ПРИЗНАЊА

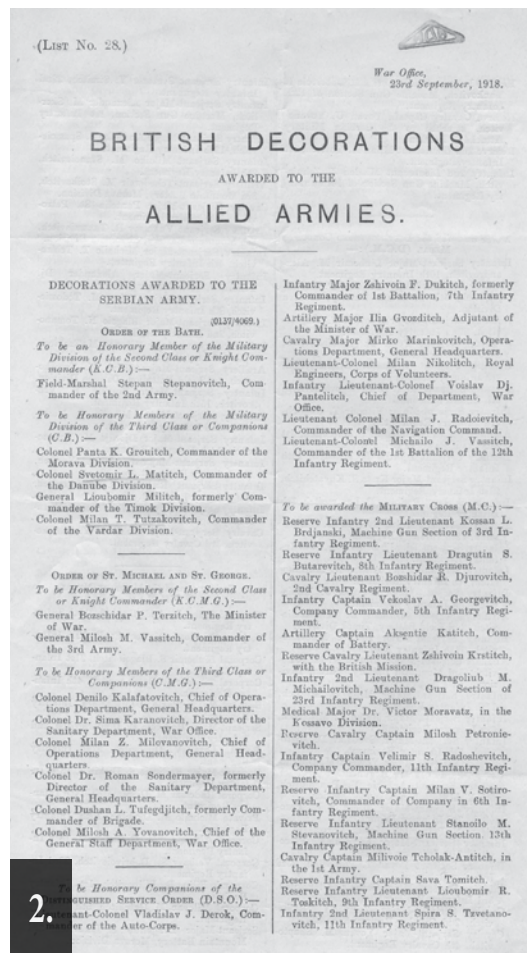
2. Списак војника српске војске одликованих британским одличјима (23. септембар 1918).
3. Војвода Живојин Мишић.
4. Штампана наредба начелника Штаба врховне команде Живојина Мишића, са похвалама и карактеристикама за официре српске војске. Париз, 22. октобар 1919.

3.

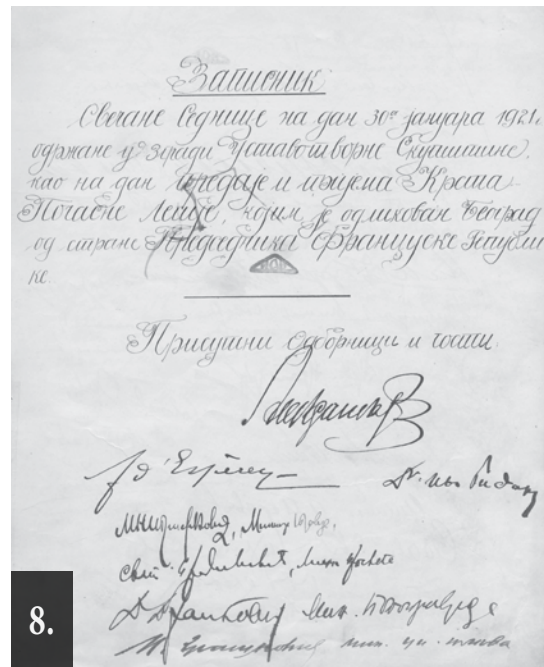
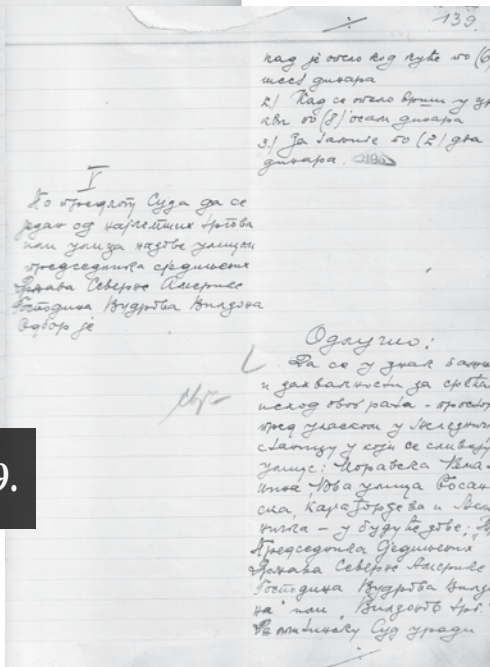
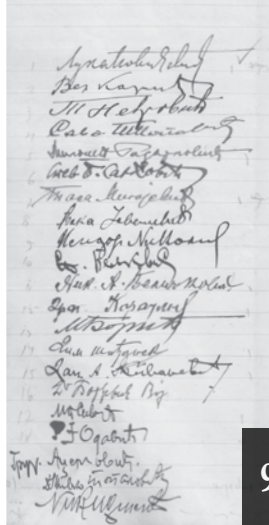
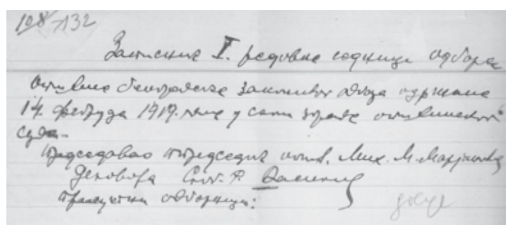
4.

2.

Ослобођење Београда у Првом светском рату

7. Француски генерал Франше Депере одликује српске официре орденом Легије части.
8. Записник са свечане седнице Београдске општине од 31. јануара 1921, одржане поводом предаје и пријема Крста Почасне Легије, којим је председник Француске републике одликовао Београд.
9. Одлука Београдске општине о именовању дела града код железничке станице у „Вилзонов Трг“. Београд, 14. фебруар 1919.

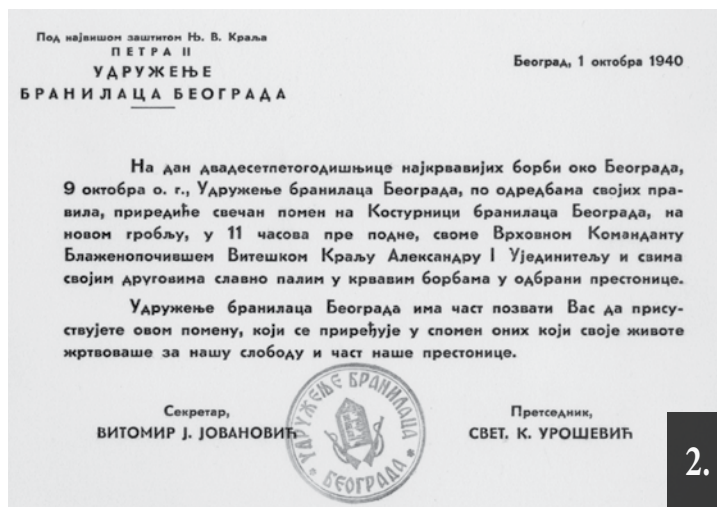

УДРУЖЕЊЕ БРАНИЛАЦА БЕОГРАДА

1. Спомен-костурница браниоцима Београда 1914-1918, 1931.
2. Позивница Удружења бранилаца Београда за присуство помену у Костурници бранилаца Београда 9. октобра 1940. на дан прославе двадесетпетогодишњице „најкрвавијих борби око Београда“.
8. Потврда којом Одељење опште полиције потврђује да је Удружење бранилаца Београда пријавило одржавање скупштине 10. новембра 1935.

1.

2.

8.

ХРОНОЛОГИЈА

Јун – На место команданта савезничких снага на Солунском фронту стигао генерал Франше Д'Епере.

20. јун / 3. јул – Ратна конференција Савезника на Солунском фронту, почетак припрема за пробој.

1/14. септембар – Артиљеријском паљбом из око 550 топова започела Солунска офанзива. Сутрадан је 26 дивизија, међу којима и 6 српских из састава 1. и 2. армије, кренуло у пешадијски пробој на фронту укупно широком око 120 километара.

7-16. септембар / 20-29. септембар – Српске трупе ослободиле: Кавадарце, Прилеп, Штип, Струмицу, Велес, Радовиште, Крушево, Скопље.

18. септембар / 1. октобар – Српске трупе ослободиле Врање.

20. септембар / 3. октобар – Након иступања Бугарске из рата и укидања бугарске управе, формиран немачки Војни гувернман у Нишу.

23. септембар / 6. октобар – У Загребу формирано Народно вијеће Словенаца, Хрвата и Срба, које је прокламовало уједињење у народну, слободну и независну државу Словенаца, Хрвата и Срба.

24. септембар - 4. октобар / 7-17. октобар – Српске јединице ослободиле Лесковац, Ниш, Пирот, Куршумлију, Ђаковицу, Зајечар, Крушевац, Брус.

3/16. октобар – Донет Манифест цара Карла о преуређењу Хабзбуршке монархије.

10/23. октобар – Српска војска ослободила Нови Пазар.

11/24. октобар – Српска армија ослободила Неготин.

13-14. октобар / 26-27. октобар – Српске јединице ослободиле Крагујевац, Чачак, Деспотовац и Јагодину.

14/27. октобар – Нови аустроугарски министар спољних послова затражио да се закључи сепаратни мир.

15-16. октобар / 28-29. октобар – Српске трупе ослободиле Пожаревац и избиле на Дунав.

16/29. октобар – Хрватски сабор раскинуо државноправне односе између Краљевине Хрватске, Славоније и Далмације са Краљевином Угарском и Царевиним Аустријом и укинуо Хрватско-угарску нагодбу.

17/30. октобар – Српске трупе ослободиле Ваљево, Смедерево и Гроцку.

17/30. октобар – Франше Д’Епере, главнокомандујући савезничких трупа на Балкану, наложио да се бар мање српске јединице пребаце преко великих граничних река како би се свету могло саопштити да су Антантине трупе продрле на тло Аустроугарске.

18/31. октобар – Српска врховна команда издала наређења да српске трупе пређу на територију Аустроугарске.

18/31. октобар – Народно вијеће обратило се силама Антанте, обавестивши их да је на јужнословенским територијама Аустроугарске империје образована Држава Словенаца, Хрвата и Срба, која је прокламовала ратно стање са силама Осовине и изразила спремност да ступи у заједничку државу са Србијом и Црном Гором.

Крај октобра/почетак новембра – у Београду избила епидемија шпанске грознице.

19. октобар/ 1. новембар – Ослобођење Београда. После два месеца и 800 километара пређеног пута од Доброг поља до Београда, у преподневним часовима војвода Петар Бојовић са трупама ушао у град.

19. октобар/ 1. новембар – Отпочеле операције ослобађања Војводине. Српска војска ушла је 9. новембра у Нови Сад, 12. у Вршац и Кикинду, 17. у Велики Бечкерек.

21. октобар/ 3. новембар – Делови српске 1. и 2. армије почели пребацивање преко Саве, Дунава и Дрине.

23. октобар/ 5. новембар – У Београд стигла изасланства из Земуна, Панчева и Осијека с молбом за војну помоћ.

23. октобар/ 5. новембар – Народно вијеће из Загреба упутило делегацију у Србију, у складу са својом ранијом одлуком да позове савезничке трупе (изасланици стигли у Београд 8. новембра).

23. октобар/ 5. новембар – Избор генерала Франше Депереа за почасног грађанина Београда „у знак признања и захвалности за савезничке напоре и жртве за ослобођење Србије и Београда од непријатеља“.

24. октобар/ 6. новембар – Започела Женевска конференција председника српске владе Николе Пашића са представницима Југословенског одбора, Народног вијећа Словенаца, Хрвата и Срба и српске опозиције.

26. октобар/ 8. новембар – Београдска оштинска управа проширила делокруг рада Суда Општине града Београда у циљу заштите личне и имовинске безбедности.

26. октобар/ 8. новембар – Уласком српских трупа, Панчево прешло под српску државну управу и српску локалну администрацију.

27. октобар/ 9. новембар – Свечани долазак у Београд престолонаследника Александра Карађорђевића.

28. октобар/ 10. новембар – У Београду успостављено јединствено време за војску и грађанство: подне је објављено једним топовским пуцњем са Топчидерског брда.

29. октобар/ 11. новембар – Ступио на снагу Уговор о примирју међу савезницима и Немачком, потписан 6. новембра у Компјену, чиме је формално завршен Први светски рат.

31. октобар/ 13. новембар – У Београду потписано примирје са Угарском, којим се утврђује престанак непријатељстава на бојиштима и истовремено одређује повлачење угарске војске и запоседање испражњених територија од стране српских и савезничких снага.

1/14. новембар – У Београду враћени називи улицама који су били пре окупације и издато наређење да се називи улица и фирми у најкраћем року испишу ћирилицом.

6/19. новембар – Утврђен курс динара и круне (100 круна = 50 динара).

11/24. новембар – У Саборној цркви у Београду одржан парастос војницима изгинулим у рату.

18. новембар / 1. децембар – Регент Александар Карађорђевић прогласио „уједињење Србије са земљама независне државе Словенаца, Хрвата и Срба у јединствено Краљевство Срба, Хрвата и Словенаца“.

26. новембар / 9. децембар – Наредба војводе Живојина Мишића којом најављује строге казне-не мере за сваког војника који буде вршио разбојништва по Београду.

27. новембар / 10. децембар – Никола Пашић се вратио у Београд.

2/15. децембар – У хотелу Касина у Београду одржан протестни збор, политичка конференција на којој су говорили Иван Хрибар, др И. М. Чока и др Гри[согоно], против запоседања Трста и његовог непосредног залеђа, Горичке, Истре, дела Крањске, Ријеке, дела хрватског приморја и Далмације, истарских и далматинских острва од стране Италије.

3/16. децембар – Српска Народна скупштина једногласно изгласала уједињење Срба, Хрвата и Словенаца у заједничку државу.

7/20. децембар – Указом регента Александра Карађорђевића образован је први Министарски савет (влада), са Стојаном Протићем на челу, који је установио државну заставу, грб и назив државе – Краљевство Срба, Хрвата и Словенаца (распуштен 16. августа 1919).

8-9/21-22. децембар – Влада донела одлуку да се сва посланства и конзулати Краљевине Србије преименују у посланства Краљевства СХС.

8/21. децембар – Српска Народна скупштина прихватила саопштење владе да су се сви политички фактори покрајина нове државе сагласили о саставу једног представништва за целу Краљевину и изабрала посланике за Србију. Самим тим Народна скупштина Србије престала је да постоји.

8/21. децембар – У службеној кореспонденцији започела употреба назива нове државе.

16/29. децембар – Народно позориште званично започело рад Стеријиним комадом „Зла жена“.

18/31. децембар – Београд проглашен престоним градом Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца.

ПОПИС ЕКСПОНАТА

УВОДНИ ПАНО

1. Калемегдан, плато испред споменика Победник, 1937. год. ИАБ-1165-А-1-0143

БЕОГРАД У ВЕЛИКОМ РАТУ

1. Карта Београда са околином, 1914, власништво аустријског официра. Означене су фабрике, манастири, двор, имања („мајур“), кафане, ловачке куће... ИАБ, 2768, инв. бр. 5
2. Карта Београда, 1 : 200 000. Израђена и за штампу спремљена у Географском одељењу и Картографској радионици Врховне команде. Крф, 1916. ИАБ, 1119, К 62 6. 2. 7
3. Телеграм Тодора Стефановића Виловског упућен Управи града Београда у коме се извештава о званичном аустријском саопштењу од 6. фебруара о бомбардовању Београда. Ниш, 10. фебруар 1915. ИАБ, УГБ, 1915, инв. бр. 2179, 16
4. Потпоручник Ђорђе Рош прима рапорт на положају на савској обали приликом борби за одбрану Београда 1915. године. ИАБ, 3Ф, Ц-3-51
- 5-6. Аустроугарски војници у Старом двору 1915. године. Данас седиште Скупштине града Београда. ИАБ, 3Ф, Ц-2-9; ИАБ, 3Ф, Ц-2-10

ЖИВОТ У ОКУПИРАНОМ ГРАДУ

1. Поводом разматрања питања о набавци брашна речено је да се сматра да у Београду има око 20.000 становника. Записник са XVI седнице суда и одбора општинског од 24. октобра/6. новембра 1915. ИАБ, ОГБ, ЗОО, инв. бр. 34, стр. 110-115
2. Претплатне карте за трамвајски превоз на име др Војислава Вељковића, за фебруар 1916. и август 1917. ИАБ, 2877
3. Бонови за куповину кромпира, пасуља и лука, за породицу од 2 до 3 члана. Новембар, 1917. ИАБ, 2877
4. Потврда о плаћеном порезу на име Војислава Вељковића, за 1916. и 1917. годину. Београд, 13. мај 1918. ИАБ, 2877
5. Списак ученика Београдске музичке школе са статистичким подацима за школску 1916–1917. годину. ИАБ, 282
6. Наредба Општинске управе Београда о забрани продаје масти и сланине од 1. марта 1918, због снабдевања купонима. ИАБ, ОГБ, инв.бр. 9, ф.1, р.11/1918

7. Наређење Цесарско-краљевске окружне команде о давању на увид рукописа особља општинске управе и чланова њихових породица. Београд, 16. август 1918. ИАБ, ОГБ, инв.бр. 9, ф.1, р.3/1918
8. Београдске новине (Belgrádi Hirek), Год. II бр. 94, 6. април 1917.

У ЛОГОРИМА АУСТРОУГАРСКЕ

1. Молба породице Димић за пуштање Александра Димића из логора Нежидер. Београд, 10. мај 1916. ИАБ, 2877
2. Плакат поводом изложбе слика-скица тајно рађених у нежидерском логору. Изложба је приређена после рата у II београдској гимназији. Непозната година. ИАБ, ЗШТ, К 11 / П, I, 8
3. Фотографија логора Нежидер, 1915. Mannsberger, Schäfer, *Das Neusiedler Internierungslager 1914–1918*.
4. Молба групе грађана интернираних у Браунау Војиславу Вељковићу за интервенцију ради повратка кући. Браунау, 8. фебруар 1916. ИАБ, 2877
5. Списак грађана (87 лица) интернираних у Ашаху. Списак садржи податке о занимању и београдској адреси интернираних лица. ИАБ, 2877
6. Дописне карте Наталије Анђелковић из логора Цеглед, упућене сестри Анки Тасић и супругу Милану Анђелковићу у Београд. 11. март–4. септембар 1916. ИАБ, ЗФК, К 11 / XIII, 24-39
7. Повратак интернираних лица, пристиглих са лађа: у ходу ка железничкој станици у Београду. Андра Поповић, *Ратни албум 1914-1918*, Београд, 1926, 352.

МАТЕРИЈАЛНО УНИШТАВАЊЕ БЕОГРАДА

ВОЈНО РАЗАРАЊЕ

1. Списак зграда оштећених од стране непријатеља. ИАБ, ОГБ, инв.бр. 1747
2. Пријава ратне штете причињене приликом бомбардовања и током окупације на кућама Ђорђа Н. Вуча. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 8
3. Белешка о ратној штети причињеној Србији у току Првог светског рата. ИАБ, 2877
4. Аустријско бомбардовање Београда – Балканска улица. ИАБ-2145-K16-6.3.3.15.
5. Аустријско бомбардовање Београда – фабрика дувана у улици Војводе Мишића, Београд. ИАБ-2145-K16-6.3.3.61;
6. Аустријско бомбардовање Београда – зграда Класне лутрије у којој је од 1954. до 1973. био смештен Историјски архив Београда.
7. Аустријско бомбардовање Београда – Теразије. ИАБ-2145-K16-6.3.3.69
8. Аустријско бомбардовање Београда – Опсерваторија, Горњи град, Калемегдан. ИАБ-2145-K16-6.3.3.17
9. Аустријско бомбардовање Београда – зграда Министарства рата Краљевине Србије, угао Немањине и кнеза Милоша. ИАБ-2145-K16-6.3.3.13

10. Аустријско бомбардовање Београда – Викторовићева аптека поред хотела Москва.
ИАБ-2145-K16-6.3.3.68

ПЉАЧКАЊЕ

1. Попис ствари из куће генерала Петра Мишића и супруге Милице у Милоша Великог 13, украдених током окупације. ИАБ, УГБ, 1919, инв. бр. 3115, 1
2. „Аустријанци све узеше из општине једва је кажу председик, извукао 300 хиљада круна да сачува – остало до 2 милијона узеше Шваба.“ – Дневник Наталије Аранђеловић. Београд, 9. октобар 1918. ИАБ, МГ, К-1 /I, 2
3. Б[ернард] Рапапорт, холандски конзул и директор „Анкера“ пријављује Кварту теразијском штету која му је причињена током окупације у његовој кући, у Краља Милана 32. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 194
4. Михаило Петковић пријављује Кварту теразијском ратну штету причињену његовој часовничарско-јувелирској радњи, на Теразијама 38. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3109, 96
5. Захтев за повраћај ствари које је окупатор узео из стана избегле Живке Голубовић. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 28
6. „Ноћас је од Немаца опљачкан Савин и Којовић. Сви трговци данас робу исељавају из дућана и носе кућама..“. Дневник Наталије Аранђеловић. Београд, 5. октобар 1918. ИАБ, МГ, К-1 /I, 2
7. Филијала Прашке кредитне банке у Београду пријављује штету учињену током окупације у стану њеног директора, Карла Хусњика, у Крунској 44. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 232

ПЉАЧКАЊЕ И УНИШТАВАЊЕ КУЛТУРНЕ БАШТИНЕ

1. Дирекција плена Краљевства СХС обавештава Суд Општине града Београда о повратку општинске архиве из Беча. Такође наводи да су све књиге и архиве предате Комисији за преглед свију књига и архива пронађених у „непријатељском плену“. Комисија је радила у згради бивше Лутеранске школе у улици Вука Караџића. 13. октобар–19. новембар 1919. ИАБ, ОГБ, инв.бр. 9, ф.1, р.84/1919
2. Протојереј Петар Милојевић пријављује Кварту теразијском ратну штету причињену Вазнесењској цркви у Улици Милоша Великог 16. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3109, 571
3. Аустроугарски официри испред споменика Карађорђу на Калемегдану, срушеном 1916. године, током аустроугарске опкупације. На том месту се данас налази споменик захвалности Француској. ИАБ, ЗФ, Ц-2-7
4. Молба за формирање комисије за процену ратне штете за грађевине и споменике који имају национални, верски, историјски, или уметнички значај, а поводом накнаде за уништени Карађорђевог споменик на Вел. Калемегдану. 4. фебруар 1922. ИАБ, ОГБ, инв.бр. 1747
5. Општина града Београда тражи накнаду за уништени споменик Карађорђу на Великом Калемегдану у износу од 1.500.000 динара. ИАБ, ОГБ, инв.бр. 1747

6. Документација о предаји аката аустријског гувернмана Општини града Београда из 1920. год. Међу актима су и положница Општине града Београда код Угарске опште кредитне банке (1916), скица стоваришта на Дунаву, план резервоара воде на Бањици (1916). ИАБ, ОГБ, инв. бр. 12, 1920, ф-3 р.142/1920
7. Протојереј Петар Милојевић пријављује ратну штету Кварту теразијском, у име Певачког друштва „Станковић“ чији је председник. Именовани доставља Кварту списак оштећења у згради Друштва, у улици Милоша Великог 1, као и имена сведока „која су видела варварства учињена у овој лепој згради“, међу којима је и Арчибалд Рајс. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3109, 169
8. Извештај о судбини драгоцености из Народног музеја у Београду: извештај М. Церовића, инспектора Министарства унутрашњих дела, министру просвете и црквених послова о судбини „старица“ из Народног музеја које су крајем 1915. пренете из Београда за Косовску Митровицу, 25. мај–4. новембар 1916. ИАБ, 1236, инв. бр. 2, М196/1916

ПРОЦЕНЕ РАТНЕ ШТЕТЕ

1. Суд београдске општине пријављује Управи града Београда да је непријатељ у рату на непокретностима нанео штету у износу од око сто милиона динара. 26. децембар 1918. ИАБ, ОГБ, инв.бр. 1747
2. Допис министарства грађевина Суду општине београдске у вези са проценом штете на свим грађевинама у Београду, 13. децембар 1918. ИАБ, ОГБ, инв.бр. 1747
3. Допис Комисије за ратну штету Суду општине београдске са детаљима о износу причињене штете на зградама, 10. фебруар 1919. ИАБ, ОГБ, инв.бр. 1747. ИАБ, ОГБ, инв.бр. 1747
4. Извештај Комисије за репарацију ратне штете Прелиминарне мировне конференције. У тексту се наводе услови за пријаву ратне штете причињене приватним лицима, индустријским и државним добрима и начини процене ратне штете. ИАБ, 2877
- 5-6. Просторије Трговинске коморе у Београду децембра 1918. ИАБ-ТК-К 54-1, Трговинска комора у Београду 1910–1934, Издање Трговинске коморе у Београду, Штампa „Глобус“ Београд, Београд, 1934.
7. Аустријско бомбардовање Београда – Кнез Михаилов венац (данас улица Тадеуша Кошћушка) ИАБ-2145-К16-6.3.3.19
8. Аустријско бомбардовање Београда - разорена зграда у којој се налазило заступништво Фабрике ваздушних железница Адолфа Блајхерта из Лајпцига. ИАБ-2145-К16-6.3.3.59

ОД СОЛУНА ДО БЕОГРАДА

УОЧИ ПРОБОЈАСОЛУНСКОГ ФРОНТА

1. Прецизни подаци о војној служби Ивана С. Павловића, на каквим је дужностима био и са којим чиновима од дана мобилизације 1912. до 1918. Солун, 18. јануар 1918. ИАБ-2145-К1-1918-1.6
2. Фотографија Ивана Павловића са групом војника, 6. август 1918. ИАБ-2145-К16-6.3.2.16

3. Ратна оцена пешадијског пуковника Ивана Павловића за 1914–1916. годину. Солун, 5. мај 1918. Оцене потписали генерали Живојин Мишић, [Војислав] Гојковић, [Милош] Божановић, [Петар] Бојовић и [Милош] Васић. ИАБ-2145-К1-1916-1.4
4. Митраљеви 10. пука под Голим Билом. Андра Поповић, *Ратни албум 1914-1918*, Београд, 1926, 319
5. Српска војска са заставом испред куће. ИАБ, ЗАрх К 16 / Зв ДМ
6. Српски војници испред Беле куле у Солуну, 15. новембар 1917. ИАБ, ЗАрх К 16 / Зв ДМ
7. Никола Пашић, Милорад Драшковић и војвода Степа Степановић посматрају положаје. Андра Поповић, *Ратни албум 1914-1918*, Београд, 1926, 324
8. Трупe Српског добровољачког корпуса у Русији, 1917. год. ИАБ-2145-К16-6.3.2.15

ОД СОЛУНА ДО БЕОГРАДА

1. Посматрање офанзиве на Солунском фронту са осматрачнице на Кајмакчалану, 15. септембар 1918. ИАБ-2145-К16-6.3.2.18
2. Иван Павловић са осматрачнице на Кајмакчалану посматра бомбардовање непријатељских положаја 15. септембра 1918, првог дана офанзиве на Солунском фронту. ИАБ-2145-К16-6.3.2.17
3. Пробој Солунског фронта. Андра Поповић, *Ратни албум 1914-1918*, Београд, 1926, 327
4. Војвода Живојин Мишић посматра јуриш српских дивизија при пробоју Солунског фронта 15. септембра 1918. ИАБ-ЗФ-Б4-58
5. Пешадија Дунавске дивизије гони разбијене аустро-немачке трупе ка Нишу, 10. октобар 1918. ИАБ-ЗФ-Б4-58
6. Допис Управе Државне штампарије начелнику Главне војне станице на Крфу о штампању дописних карата – „са одговором“ – за преписку заробљених непријатељских војника. Крф, 27. септембар 1918. ИАБ, 1236, инв. бр. 1, 2400/1918
7. Одлука министра просвете и црквених послова Милоша Трифуновића, да се током селидбе Државне штампарије, „Српске новине“ привремено штампају у Скопљу. Крф, 5. октобар 1918. ИАБ, 1236, инв. бр. 1, 2477/1918
8. Опис стања у Земуну у вези са догађајима на Балкану и повлачењем аустроугарске војске и власти из Србије. Земун, 16. октобар 1918. ИАБ, ЗМ, инв.бр. 3607, 30/1918
9. Чекајући оца из Солуна. Андра Поповић, *Ратни албум 1914-1918*, Београд, 1926, 351
10. Наредба да се одмах по ослобођењу Београда пронађе Љубица Петровић и да јој се одузму државна акта која јој је на чување оставио муж Милисав. Крф, 6. октобар 1918. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 7
11. Наредба бана Краљевине Хрватске, Славоније и Далмације од 25. октобра 1918. године о поступку управних власти у случају запоседања територије од стране непријатеља. ИАБ, ЗМ, инв.бр. 3607, 31/1918
12. Аустријанци заробљени приликом ослобођења Београда. Андра Поповић, *Ратни албум 1914-1918*, Београд, 1926, 346

ПОГИНУЛИ И РАЊЕНИ

1. Солунски фронт, после борбе. Андра Поповић, *Ратни албум 1914-1918*, Београд, 1926, 326
- 2-4. Спискови погинулих и рањених официра у септембру 1918. ИАБ-2145-К6-3.2.119
5. Списак официра умрлих од болести у октобру 1918. ИАБ-2145-К6-3.2.119
6. Списак погинулих официра до 20. октобра 1918. ИАБ-2145-К6-3.2.119

У БЕОГРАДУ

1. Београд окићен за дочек ослободилаца.
Андра Поповић, *Ратни албум 1914-1918*, Београд, 1926, 350
2. Парадни марш српске војске кроз ослобођени Београд.
Андра Поповић, *Ратни албум 1914-1918*, Београд, 1926, 350
3. „Радост је била неизмерна, није било ока, што није засузило – неко од радости а неко што неће свога милог видети!” Дневник Наталије Аранђеловић, 19. октобар (1. новембар 1918).
ИАБ, МГ, К-1 /I, 2
4. Парада српске војске у ослобођеном Београду, 1. новембар 1918. ИАБ-3Ф-Б4-58-60
5. Концепт текста апела Косте Главинића, упућеног грађанима пред улазак српске војске у ослобођени Београд. ИАБ, 1119, К 5 4. 1. , св 2 – 3
6. После два месеца и 800 километара пређеног пута од Доброг поља до Београда, војвода Петар Бојовић је 1. новембра са трупама ушао у град.
Андра Поповић, *Ратни албум 1914-1918*, Београд, 1926, 7

ДОЛАЗАК ПРЕСТОЛОНАСЛЕДНИКА АЛЕКСАНДРА КАРАЂОРЂЕВИЋА У БЕОГРАД

1. Списак набављених и позајмљених ствари за привремени стан престолонаследника Александра I Карађорђевића. Београд, 28. октобар 1918. ИАБ, 1119, К 7 3
2. Штампани плакат „ Ред о дочеку Њ. В. Престолонаследника од уласка у варош до цркве.“
Београд, 26. октобар 1918. ИАБ, ОГБ, инв. бр. 9, ф.1, р21/1918
- 3-4. Долазак престолонаследника Александра Карађорђевића у Београд
Андра Поповић, *Ратни албум 1914-1918*, Београд, 1926, 356
5. Припреме поводом доласка престолонаследника Александра Карађорђевића у Београд 27. октобра. Сликање престолонаследника било је допуштено само одабраним лицима, а нарочиту пажњу је требало обратити на заробљенике. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 38

ПОСЛЕ ОСЛОБОЂЕЊА

ОБНОВА РАДА ИНСТИТУЦИЈА ВЛАСТИ

1. Наредба новопостављеног управника града Београда о дужностима и раду обновљене власти по квартовима. Кварту теразијском упућује се 20 војних обвезника који ће бити употребљени за

„вршење службе јавне безбедности, одржавање чистоће, реда и поретка“. Истовремено, налаже се Кварту да сачини распоред ноћне страже. Београд, 25. октобар 1918.

ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 30

2. Записник са прве седнице „законитог одбора Београдске општине“ одржане 9. новембра 1918.

Седницом је председавао потпредседник Општине Мих. М. Марјановић. Београд, 9. новембар 1918.

ИАБ, ОГБ, ЗОО, инв. бр. 35, стр. 25-42

3. Зграда Управе града Београда. IAB-ZF-A7-0019

4. Општинска управа проширије делокруг рада Суда Општине града Београда у циљу заштите личне и имовинске безбедности. 26. октобар 1918. ИАБ, ОГБ, инв.бр. 9, ф.1, р.18/1918

5. Концепт за легитимацију постављених шефова и надзорника рејона за јавну безбедност, од стране Суда Општине града Београда, 28. октобар 1918. ИАБ, ОГБ, инв.бр. 9, ф.1, р.18/1918

6. Плакат-проглас „Грађанима београдским“ у коме је Одбор јавне безбедности изнео одлуку о формирању пододбора за јавну безбедност, чија је дужност да се старају о реду, јавној и личној и имовинској безбедности. 31. октобар 1918. ИАБ, ОГБ, инв.бр. 9, ф.1, р.20/1918

У СЛОБОДНОМ ГРАДУ

1. Протокол о пријема кључа зграде певачког друштва „Станковић“ од Арона Песте, који га је добио од аустроугарског официра приликом повлачења. Зграда Друштва у улици Кнеза Милоша бр. 1 била је реквирирана током окупације. Кључ је предат председнику Друштва, проти Петру Милојевићу, 22. октобар 1918. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 16

2. Обавештење о успостављању јединственог времена за војску и грађанство: подне је било објављено једним топовским пуцњем са Топчидерског брда. Београд, 28. октобар 1918.

ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 53

3. Помоћ сиромашним породицама мобилисаних војника и подофицира које живе у Београду Београд, 20–21. новембар 1918. ИАБ, ОГБ, инв.бр. 240, А бр. 27319/1918.

4. Објава о одређивању курса динара и круне (100 круна=50 динара). Београд, 6. новембар 1918.

ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 158

5. Избор генерала Франшеа Депереа за почасног грађанина Београда „у знак признања и захвалности за савезничке напоре и жртве за ослобођење Србије и Београда од непријатеља“.

Београд, 23. октобар 1918. ИАБ, ОГБ, ЗОО, инв. бр. 35, стр. 5-9

6. Саопштење Команде места по којем ће се на територији Краљевине Србије, до даљег наређења, употребљавати „париско“ рачунање времена. Београд, 1. новембар 1918.

ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 91

7. Списак страних поданика у Кварту теразијском сачињен по наредби о пријави свих страних поданика који су дошли у Београд након 15. јуна 1914. Београд, 25–26. октобар 1918.

ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 26

8. Саопштење Управе града Београда поводом наредбе да се сви италијански и аустроугарски војници, официри и редови који су остали у Београду, спроведу начелнику војне станице.

Београд, 24–26. октобар 1918. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 22

9. Наредба о прегледу стања зграда конзулата и посланстава савезничких земаља. Београд, 10. новембар 1918. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 237
10. Наредба о прикупљању података о неделима причињеним од стране непријатеља током окупације. Београд, 4. новембар 1918. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 104
11. Наредба о обавези пријављивања властима лица код којих су за време окупације биле смештене непријатељске канцеларије и установе, или код којих су становали страни официри и чиновници. Београд, 29. октобар 1918. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 68
12. Списак официра пуштених из ропства који су се пријавили команданту места у Београду, Нишу и Смедереву. Београд, 9. новембар 1918. ИАБ-2145-К6-3.2.121
13. Урош Предић, сликар, као привремени старатељ Српског народног музеја, Народне библиотеке и Галерије слика, моли Управу града Београда да постави ноћног стражара испред зграде Врачарске задруге, у којој су смештени остаци три наведене збирке. Београд, 30. октобар 1918. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 69
14. Обавештење о одржавању парастоса погинулим борцима. Београд, 8. новембар 1918. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 179
15. Припреме за посету престолонаследника Александра Саборној цркви, где је присуствовао парастосу војницима изгинулим у рату. Београд, 10. новембар 1918. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 222
16. Допис управника града Београда Кварту теразијском о формирању „поретка” приликом проласка престолонаследника Александра од двора до Официрског дома. Београд, 21. новембар 1918. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3109, 392
17. Регулисање питања одузетих ствари грађанима од стране непријатеља за време рата. Београд, 12. новембар 1918. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 295
18. Уточиште за изнемогле војнике, заробљенике и интерниране, отворено од стране Анке Марковић, удовице М. Марковића, улица Светог Саве 21. Београд, 16. новембар 1918. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3109, 309
19. Позив становништву за предају наоружања и муниције. Београд, 31. октобар 1918. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 83
20. Наредба Команде места о проналажењу заробљених или непријатељу предатих српских војника и о њиховом упућивању у Војну станицу. Београд, 6. новембар 1918. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 155
21. Наредба војводе Живојина Мишића којом најављује строге казнене мере за сваког војника који буде вршио разбојништва по Београду. Београд, 26. новембар 1918. ИАБ-2145-К6-3.2.120
22. Наредба о враћању ћириличних натписа на фирмама које су за време окупације биле замењене латиничним. Београд, 30–31. октобар 1918. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 70
23. Списак лица који нису скинули латиничне натписе са својих фирми. Београд, 10. новембар 1918. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 215
24. Одлука о враћању назива улица који су постојали пре окупације и наређење да се називи улица испишу ћирилицом. Београд, 1. новембар 1918. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 92

ШПИЈУНИ И САРАДНИЦИ ОКУПАТОРА

1. Управа града Београда издаје наређење квартовима и комесарима да испитају „сва недела, које је непријатељ вршио за време окупације”, као и београдске грађане који су се у томе нарочито истицали. Београд, 28. октобар 1918. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 54
2. Јован Анитић подноси Кварту теразијском тужбу против Паулине Клајн, због шпијунаже. Београд, 27. октобар 1918. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 45
3. Управа града Београда тражи од Кварта теразијског да пронађе и стражарно спроведе Јована Голднера, родом из Крушевца, једног од најзначајнијих помагача аустријских власти у гоњењу Срба. Београд, 8. новембар 1918. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 180
4. Потрага за Милутином Ракоњцем, аустријским детективом за време рата. Београд, 12. новембар 1918. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 305
5. Тужба Милеве Лазаревић против Марка Стефановића, „познатог шпијуна”, због клевете нанете њеном брату, мајору Андрији Лазаревићу. Због Стефановићеве клевете Андрија је у заробљеништву мучен. Београд, 19. новембар 1918. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3109, 363
6. Молба за испитивање о држању аустроугарског официра Лазара Поповића, племића од Фрушке Горе, за време окупације. Београд, 29. новембар 1918. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3109, 513

КА ПРЕСТОНИЦИ КРАЉЕВСТВА СХС

КА ПРЕСТОНИЦИ НОВЕ ДРЖАВЕ

1. Попис станова за смештај представника народних већа из Новог Сада и Загреба и официра савезничких војски. Београд, 5. новембар 1918. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 139
2. Управа града Београда доставља Кварту теразијском списак станова у којима ће бити смештени представници делегације Народног вијећа из Загреба. Београд, 12. новембар 1918. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 302
3. „Влада Краљевине Србије на дан уједињења 1-ХП-1918 године”. Концепт рукописа Косте Главинића. Београд, 14. децембар 1935. ИАБ, 1119, К 5 4. 1. , св 2 – 3
4. Зграда протокола (Крсмановићева кућа) у којој је проглашено уједињење. ИАБ-1165-А-2-0074
5. Први Министарски савет (влада), са Стојаном Протићем на челу, који је установио државну заставу, грб и назив државе, образован је 20. децембра. Убрзо након тога, 31. децембра 1918, Београд је и службено проглашен престоним градом Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца. ИАБ-ЗФ-Ал-001/28
6. Тарифа по којој се рачунају путни трошкови чиновника за службена путовања из различитих већих градова новоформиране државе. Београд 15. децембар 1918. ИАБ, 15, инв. бр. 15 , стр. 5
7. Концепт Резолуције са протестног збора, одржаног у „Касини” у Београду, на којој су гово-

рили Иван Хрибар, др И. М. Чока и др Гри[согоно], а против запоседања Трста и његовог непосредног залеђа, Горичке, Истре, дела Крањске, Ријеке, дела хрватског приморја и Далмације, истарских и далматинских острва од стране Италије. Београд, 2. децембар 1918.

ИАБ, 1119, К 4 3. 4. 1

8. Наредба о испитивању расположења становништва у вези с актуелном политичком ситуацијом и радом владе. Београд, 7. новембар 1918. ИАБ, УГБ, 1918, инв. бр. 3108, 173

9. Приликом прокламовања Краљевства Срба, Хрвата и Словенаца, Београдској општини упутили су поздраве: град Загреб, град Љубљана, град Книн, општинско представништво из Кастел Сућурца, град Сплет (Сплит), град Нин у Америци, Народна одбрана из Америке и Југословенски одбор у Америци. Записник са треће седнице „законитог одбора Београдске општине“ одржане 14. децембра 1918. ИАБ, ОГБ, ЗОО, инв. бр. 35, стр. 77-87

СЕЋАЊА, ПРИЗНАЊА, ОДЛИКОВАЊА

ОДЛИКОВАЊА И ПРИЗНАЊА

1. Војвода Степа Степановић. Андра Поповић, *Ратни албум 1914-1918*, Београд, 7
2. Списак војника српске војске одликованих британским одличјима (23. септембар 1918): Орде-ном Бата (Order of the Bath) другог и трећег степена, Орденом Светог Михаила и Ђорђа другог и трећег реда (Order of Saint Michael and Saint George), Орденом за изузетне заслуге (Distinguished Service Order), Ратним крстом (Military Cross), Орденом за изузетно понашање (Distinguished Conduct Medal) и Ратним орденом (Military Medal). ИАБ-2145-К6-3.2.117
3. Војвода Живојин Мишић. Андра Поповић, *Ратни албум 1914-1918*, Београд, 6
4. Штампана наредба начелника Штаба врховне команде Живојина Мишића, са похвалама и карактеристикама за официре српске војске. Париз, 22. октобар 1919. ИАБ-2145-К6-3.2.130
5. Записник са свечане седнице Београдске општине од 27. јуна 1926, одржане поводом пријема Ратног крста, којим је Београд одликован од стране председника Републике Чехословачке. ИАБ, ОГБ, Књига за упис присутника при свечаним седницама одбора општине београдске, књига 1, стр. 39-43
6. Свечана седница Београдске општине од 1. септембра 1929, одржана у част француских бораца са Солунског фронта и представника Фидака – Удружења резервних официра и ратника. ИАБ, ОГБ, Књига за упис присутника при свечаним седницама одбора општине београдске, књига 1, стр. 90-97
7. Француски генерал Франше Депере одликује српске официре орденом Легије части. ИАБ-7-7-20667
8. Записник са свечане седнице Београдске општине од 31. јануара 1921, одржане поводом предаје и пријема Крста Почасне Легије, којим је председник Француске републике одликовао Београд. Легију части Београдској општини предао је Франше Депере. На седници је усвојен

предлог да Позоришна улица добије ново име – Француска улица. ИАБ, ОГБ, Књига за упис присутника при свечаним седницама одбора општине београдске, књига 1, стр. 3-14.

9. Одлука Београдске општине о именовању дела града код железничке станице у „Трг Председника Сједињених Држава Северне Америке Господина Вудрова Вилзона“ или „Вилзонов Трг“.

Београд, 14. фебруар 1919. ИАБ, ОГБ, ЗОО, инв. бр. 35, стр.132, 139.

10-11. „Вилзонов трг“. ИАБ-ЗФ

УДРУЖЕЊЕ БРАНИЛАЦА БЕОГРАДА

1. Спомен-костурница бранилаца Београда 1914-1918, 1931. ИАБ-ЗФ-20667

2. Позивница Удружења бранилаца Београда за присуство помену у Костурници бранилаца Београда 9. октобра 1940. на дан прославе двадесетпетогодишњице „најкрвавијих борби око Београда“. ИАБ, 1029, инв. бр. 3

3. Регистар са списком Удружења бранилаца Београда (Слово А). ИАБ, 1029, инв. бр. 1

4. Извештај о раду Удружења бранилаца Београда, 29. децембар 1940.

ИАБ, ОГБ, инв.бр. 203, ф.1, р.25/1941

5. Допис Удружења бранилаца Београда Управи града Београда, којом обавештава о одржавању друге редовне годишње скупштине 4. новембра 1935. ИАБ, 1029, инв. бр. 3

6. Извештај о раду Удружења бранилаца Београда за 1940. годину.

ИАБ, ОГБ, инв.бр. 203, ф.1, р.25/1941

7. Потврда којом Одељење опште полиције потврђује да је Удружење бранилаца Београда пријавило одржавање скупштине 10. новембра 1935. ИАБ, 1029, инв. бр. 3

8. Одбрана Београда 1915. године: потпоручник Ђорђе Рош издаје наређење за напад војсци на обали Саве у Београду. ИАБ, ЗФ, Ц-3-49

ИЛУСТРАЦИЈЕ

корице: Оштећена црква Ружица на Калемегдану за време Првог светског рата, ИАБ-ЗФ-АЛ15-008

страна 5: Калемегдан, плато испред споменика Победник, 1937, ИАБ-ЗФ-А-1-0143

СПИСАК ЛИТЕРАТУРЕ

- Антонић, Горан, „Материјално уништавање Београда”, *Лексикон Првог светског рата у Србији*, Београд 2015, 248-255.
- Антонић, Горан, „Ратна дејства око Београда”, *Лексикон Првог светског рата у Србији*, Београд 2015, 162-167.
- Глигоријевић, Бранислав, „Београд у Првом светском рату”, *Историја Београда*, Београд 1995, 313-322.
- Димитријевић, Бојан, „Пробој Солунског фронта 1918. године”, *Лексикон Првог светског рата у Србији*, Београд 2015, 205-210.
- Димић, Љубодраг, *Историја српске државности III, Србија у Југославији*, Београд 2001.
- Ђуковић, Исидор, Лукић, Ненад, *Нежидер, аустроугарски логор за Србе 1914-1918*, Београд 2017.
- Лукић, Ненад М., „Београђани у аустроугарским логорима 1914. године”, *Годишњак града Београда*, књ. LX, 2013, Београд 2015, 109-174.
- Марковић, Предраг, „Београд на крају рата”, *Србија на крају Првог светског рата*, Београд 1990, 95-100.
- Милошевић, Миладин, „Краљевство Срба, Хрвата и Словенаца. Први назив Југословенске државе”, *Архив, Часопис Архива Југославије*, 1/2000, 97-111, <<https://bit.ly/1CEyP4E>> (12. X 2018).
- Митровић, Андреј, *Србија у Првом светском рату*, Београд 2014.
- Младеновић, Божица, *Породица у Србији у Првом светском рату*, Београд 2006.
- Модерна српска држава 1804-2004. Хронологија*, Бранка Прпа (ур.), Београд 2004.
- Пејовић, Марко, „Београдска штампа о суђењима за сарадњу са окупаторима у Србији 1918–1920. године”, *Годишњак за друштвену историју*, 1-3, 2005, 85-109, <http://www.udi.rs/articles/m_rejovic_2005.pdf> (3. X 2018).
- Перишић, Мирослав, „Да ли је Аписово писмо поуздан историјски извор?”, *Србија и руска револуција 1917. Нове теме и изазови*, Београд 2017. 65-84.
- Перишић, Мирослав, „Предговор”, *Први светски рат: у документима Архива Србије. Том 1, 1914, 9-38*. Београд 2015.
- Поповић, Андра, *Ратни албум 1914-1918*, Београд 1926.
- Пројекат Први светски рат у фондовима и збиркама Историјског архива Београда – онлајн дигитални тематски водич*, <<https://www.arhiv-beograda.rs/ww1/>> (24. IX 2018).
- Шаренац, Данило, *Топ, војник и сећање: Први светски рат и Србија 1914-2009*, Београд 2014.
- Šarenac, Danilo, „Udruženje rezervnih oficira i ratnika 1919-1941”, *Istorija 20. veka*, 1/2001, 27-38, <http://istorija20veka.rs/wp-content/uploads/2017/11/2011_1_02_Sarenac.pdf> (12. X 2018).
- Шкриванић, Гавра, „Београд у првом светском рату”, *Историја Београда*, књ. 3 (ур. Ваца Чубриловић), Београд 1974, 5-66.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

94(497.11)”1918”(093.2)(083.824)

МАНДИЋ, Слободан, 1977-

Београд 1918. : ослобођење Београда у Првом светском рату
: каталог изложбе : Историјски архив Београда, 2018 / [аутор изложбе
и каталога Слободан Мандић ; сарадници Ирена Колај Ристановић ...
и др.]. - Београд : Историјски архив Београда, 2018 (Београд : Pressia).
- 71 стр. : илустр. ; 24 cm

Податак о аутору преузет из колофона. - Тираж 500. - Библиографија:
стр. 71.

ISBN 978-86-80481-45-6

а) Београд - Ослобођење 1918 - Историјска грађа - Изложбени каталози

COBISS.SR-ID 269274892

1918.

Београд је био једина европска престоница која је током Првог светског рата претрпела велика материјална разарања, уништавање градске инфраструктуре, културних добара, пљачку општинске имовине и имовине њених становника. Колико је у временима мира његов географски положај представљао предност за привредни и културни развитак, толико је српска престоница, смештена на самој граници са Аустроугарском, од првог дана рата била на линији фронта, изложена артиљеријским нападима.

Док је прва непријатељска окупација Београда у првој половини децембра 1914. била краткотрајна епизода, друга, која је почела октобра 1915. године, претворила се у трогодишњу мору за више него преполовљено становништво, изложено окупационој репресији, понижавању, изгладњивању, болести и масовном умирању. Ослобођење Београда 1. новембра 1918. и проглашење за престони град нове, југословенске државе, Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца 31. децембра били су датуми-прекретнице у новијој историји града, пред којим је било време обнове, демографског, привредног и културног успона. Од града граничне карауле, постао је средиште југословенске државе и њена највећа и најдинамичнија урбана целина. Ова изложба, кроз документа и разноврстан ликовни материјал, упечатљиво говори о времену великог прелома: од поробљеног ка слободном Београду.

из рецензије проф. др Милана Ристовића